JACOBI AUGUSTI THUANI

HISTORIA CONCILII TRIDENTINI,

Pio IV. Pontifice Romano, inde à Sessione XVII. ad finem usque celebrati;

In Operum Thuani Editione prima, aliisque sequentibus planè, in Aurelianensi etiam nonnullam sui partem, omissa; nunc verò ex MS. pleniùs & accuratiùs eruta.

TIGURI.
Typis DAVIDIS GESSNERI.
M DC LXXXIV.

JOH. HENRICUS HEIDEGGERUS
Lectori Pio & Benevolo S. P. D.

EN Tibi, Pie & Benevole Lector, *Jacobi Auguſti Thuani, Hiſtorici non è multis, in quo veritas,* παῤῥησία *& candor ambiguâ palmâ decertant, Hiſtoriam Concilii Tridentini, Pio IV. Pontifice celebrati. Fruſtra eam in Pariſienſi, Francofurdienſi &c. Operum ejus Editionibus requiras. Omiſſa eſt ſive Authoris voluntate & deditâ operâ, Romani Cleri invidiam non ſuſtinentis, ſive mala aliorum fide. Demum Aurelianenſis Editio, extrema tamen ſui & potiſſima parte manca mutilaque copiam erudito orbi fecit. Ego in inſtructa Civium noſtrorum Bibliotheca aliud agens, incidi in Manuſcriptum ex ipſo Thuani, uti prima pagina præfert,* αὐτογράφῳ *exſculptum, & à Legato Gallicano pridem haſce in oras aſportatum. Contuli cum mantiſſa Aurelianenſi, & locupletius deprehendi, inprimis quoad varia, exactáque tum ipſius Thuani, tum doctorum per Galliam Theologorum, qui Concilii non ultima pars ipſi fuerunt, de Concilio hoc judicia. Neque dubitavi ad Anatomes meæ calcem Hiſtoriam hanc adjicere, ut tum inſtituto meo rectiùs ſervirem, tum bene quoque mererer de iis, qui Operum Thuani hanc adeò præclaram mantiſſam jure deſiderant. Tu verò,* Lector Optime, *opportuniſſimo hoc labore fruere, & Deo mecum gratias age, quòd & huncce malarum in cauſa Dei admiſſarum fraudum teſtem omni exceptione majorem, vindicemque, Eccleſiæ liberaliter gratificetur.*

JACOBI AUGUSTI THUANI
HISTORIA CONCILII TRIDENTINI.

Omissa initio Libri XXXII.

A. M D LXII.

CONcilii Tridentum indicti negotium cùm caleret, Ferrariensis Cardinalis Pontificis legatus, post abolitum Januarii edictum, rebus ex voto in Gallia constitutis, à Rege petito commeatu, in Italiam rediit, qui cum Carolus Cardinalis Lotharingus cum delecto Theologorum & præsulum numero profectus est, cùm priùs de pecunia in belli sumptus & proximam Aureliani, quæ belli arx erat, obsidionem eroganda, cum Parisiensibus egisset, ingenti etiam spe de Concilio agitatâ, quò scilicet Januarii edicti memoria omnino induceretur. ídque per clausulam edicto adjunctam fieri posse demonstrabat, quâ cautum fuerat, ut eo usque valeret, donec ex Concilii universalis sententia de re tota decerneretur. dum itinere esset, L. equites Aureliano egressi, ductore Dampetra, impedimenta, mulos, & equos Legati intercipiunt, & reposcenti per Tubicinem Ferrariensi à Condæo responsum est, apparatum magnificum hunc, ac planè militarem non pastoribus ac Petri successoribus, sed potiùs viris belli studiis innutritis, & qui pro religione arma sumpserunt, convenire: non recusare tamen, si CC. aureorum M III. viris ad bellum sibi inferendum commodata ab iis repeteret, & auxilia-

ris Italorum copias revocaret, quin omnia restituantur. cum hoc ridiculo responso contumeliosè remissus Tubicen. Concilium ad superioris anni Pascha indictum, in principium hujus dilatum est, procrastinante semper Pontifice, qui non minùs sibi ab Hispanis Episcopis, quàm à Concilio nationali Galliæ metuebat. Nam cùm post cladem ad Serbensis insulas acceptam, Philippus in Classis sumptus, in mari Mediterraneo ad arcendas piratarum assiduas, & jam ex eo liberiores excursiones instructæ, ex sacro Hispanorum Ecclesiasticorum patrimonio quotannis CCCC. aureorum M. dependi, & fundorum certam portionem alienandi facultatem sibi concedi posceret, nec Pontifex justa Regis postulata in tanta necessitate rejicere, aut jure, aut honestè posset, iisque concessis prævideret fore, ut Hispanis præsulibus minùs in Concilii negotio placatis uteretur, summopere animi discruciabatur, quippe qui hoc unum omni ratione sibi potiùs cavendum statuerat, ne dignitas Pontificia imminueretur, quàm ut justis tot Nationum querelis satisfaceret. Tandem extrema necessitate victus missis è fratrum gremio, qui suam vicem fungerentur, Hercule Gonzaga, Hieronymo Seripando, & Stanislao Hossio Episcopo Warmiensi Cardinalibus, quibus paulò pòst adjuncti, Jacobus Simoneta, & Marcus Siticus Altempsius, Concilium inchoari passus est, & XV. Calend. Febr. hujus anni M D LXII. factum est decretum, ut sublata quacunque suspensione, juxta formulam Pontificii diplomatis Concilium Tridenti celebraretur, & in illo, servato ordine, ea tractarentur, quæ proponentibus Legatis, atque iis qui præerunt, ad horum temporum levandas calamitates, sedandas de religione controversias, linguas dolosas coërcendas, depravatorum morum abusus corrigendos, Ecclesiæ veram & Christianam pacem conciliandam conducere, ipsi sanctæ Synodo viderentur. Urgebant nostri, ut in decreto Concilii generalis, ac liberi denuo indicendi mentio fieret. hoc enim pertinere ad Protestantium in Gallia querelas sedandas, qui superiorum sessionum decretis stare & acquiescere recusabant. contra petebant Hispani, ut patres cœptum olim Concilium prosequuturos se profiterentur. ea de causa medio verbo usi sunt, & celebrari Concilium decreverunt. Sed graviter admodum tulêre præsules Hispani, qui aderant, quod

eo decreto proponendi facultas ſolis Legatis tribui videretur, ademptâ eâ cæteris Epiſcopis poteſtate, déque illa re cùm apud Philippum expoſtulaſſent, & decretum illud mitigari peterent, rem dignam exiſtimavit ille, de qua per Oratorem ſuum cum Pontifice ageret. Cùm ergò Varga apud Pontificem inſtaret, quò Concilio libertas ſua conſtaret, ut quod abſolutè Legatis tribuebatur, id detorta locutione, & mutato caſu inflecteretur, Pontifex Vargæ petitionem eludens contemptim reſpondit, non vacare diſputatione de ablativis abſolutis, & vocum generibus tempus terere, aliúdque quod agatur inſtare. nec minore ludibrio de Galliæ periculis & calamitatibus intra parietes domeſticos, arbitris ſemotis, diſſerebat. cùm enim quidam Cardinales ex Galliæ periculo, quòd negligeretur, ſummum Romanæ ſedi periculum imminere præſagirent, eámque proinde ex animo ſe deplorare dicerent, quid tum? inquit, ſi, dum urbis Epiſcopatum tenebimus, nihil ad victûs lautitiam, & fabricarum magnificentiam deerit? cùm urgerent noſtri, ut ad morum emendationem, & corrigendam diſciplinam attenderetur, reſpondit, ea de re ſe plenè Galliæ regno, & ad faſtidium ſatisfacturum, támque prolixè id curaturum, ut emendationis poſtulatæ cunctos aliquando pœniteat. addebat inſuper prævidere ſe futurum, ut ob religionem regnum ſcinderetur, verùm ſe ejus jacturam non aſſis facere. Hæc ex Andreæ Gillarii Inſulani, qui Oratorem tunc temporis apud Pontificem agebat, & Joh. Eberhardi Sanſulpicii, qui eodem tempore in Hiſpania erat, ad Regem literis, quas penes nos habemus, ſumma fide excerpſimus. Miſſus poſtea Romam à Philippo Ludovicus Avila Alcantaræ ordinis princeps, qui ea de re & fundorum eccleſiaſticorum alienatione, cum Pontifice ageret. Secunda ſub Pio IV. Seſſio celebrata eſt IV. Cal. Mart. In qua decretum de librorum delectu, & omnibus ad Concilium fide publicâ invitandis factum eſt. Eo temporis ſpatio delegati IV. qui decreta Concilii conciperent, & ſcriptis mandarent, inſuper XVII. alii præſules, qui de cenſuris ac libris, quid opus facto eſſet, diſquirerent. Oratores Cæſarei jam advenerant, Ant. Mughtius Archiepiſcopus Pragenſis, Georgius Draſcovicius Quinqueeccleſienſis Epiſcopus, Andreas Duditius Epiſcopus Tinnienſis, admirandi vir ingenio ac doctrina, Sigiſmundus item Tunnius: iique po-

stulata à Ferdinando habebant, quæ in tempus adventûs Legatorum cæterorum Regum ac Principum exhibere distulerunt. Interim impetratum, ut nihil decreto insereretur, quo Concilium potiùs continuari, quàm denuo institui significaretur, ne inde arreptâ occasione protestantes non convenirent. Impetratum item, ut siquidem proxima sessio differri non posset, tempus præfiniretur, intra quod comitia, quæ tunc temporis Francofurti celebrabantur, perfici possent, nec interea librorum prohibitorum breviculo libri Augustanæ confessionis comprehenderentur. Secundum hæc IV. Non. Mart. nomine sanctæ Synodi confecto ea de re diplomate, omnibus qui ad illam venire volent, prolixè & idoneè cavetur. actum & magna contentione, ut institutionem Episcoporum à Deo, sine ullo medio, & eorum ad gregem sibi commissum pascendum assiduitatem ex jure divino pendere, decreto sanciretur, ídque Hispani maximè omnium urgebant: quod cùm ad Episcoporum potestatem stabiliendam, & Pontificum contra imminuendam spectare videretur, Romæ in summis angustiis versabatur Pontifex, qui re cum collegis sæpiùs communicatâ, vota patrum qui Tridenti erant, protelationibus & ambiguis responsis diu ludificatus, ad extremum omnino frustratus est. Venerat jam Philippi nomine Ferdinandus Avalus Piscariæ Marchio, próque eo Orationem habuit Galeatius Brugora patritius Mediolanensis XVII. Cal. Apr. & quatriduo post Adamantius Augustinianus, eremita, Quinquepagicorum Helvetiorum, & Friburgensium, ac Solodurensium nomine, qui oratorem Tridentum Melchiorem Lussium miserunt. Is petebat ut sibi locus in consessu post Venetorum Senatûs oratores daretur, ut qui Reipublicæ Helvetiorum nomine venisset, & supra Bajoari oratorem sederet. Idem etiam petierat adversus Johannem Strazzium Cosmi Florentinorum Ducis Oratorem. Sed secundum Bajoarum tanquam Imperii principem pronunciatum est. ob ídque cùm consessibus Helvetius non interesset, Florentinus locum semper post Bajoarum servavit. Sessione tertia quæ II. Eid. ejusdem mensis celebrata est, Sessio in prid. Non. Junii prorogatur, & rursus in XVII. Kal. Sextil. medio tempore venit à Rege Ludovicus Sangelasius Lansacus, Arnoldus Ferrerius, classium inquisitoriarum præses, & Vidus Faber Pibracius, vir summâ facundiâ & amœnissimo

nissimo ingenio, de quo plura postea dicenda erunt. Ii mandata ad doctrinam pariter & disciplinam spectantia habebant, quæ premere jussi sunt, donec Cæsarei Oratores sua protulissent. nam vero simile fiebat, ea in plerisque cum illis consentire, quæ ad levandam invidiam, quâ Gallia ob turbas nuper exortas apud Patres laborabat, ab illis proponi malebant. Ubi venit Lansacus, ad Insulanum dat literas XIV. Cal. Junias, quibus eum de adventu suo certiorem faciebat, & sibi mandatum dicebat, ut cum omnium Principum Legatis consilia sociaret, ac præcipuè cum Cæsareis Oratoribus, propter causæ conjunctionem capita conferret. Sed inprimis necessarium videri, ne conceptam de Concilio spem, contrarius eventus frustretur, ut Pontifex Legatis mandet, patientiam in audiendo adhibeant, neque præcipitatione ulla in eo negotio utantur, & Episcoporum, qui propediem venturi sunt, adventum præstolentur: tum in votis emittendis, ac sententiis dicendis libertatem sine conditione aut modo, omnibus concedant, neque committant, ut qui consilio præsunt, Spiritum S. in bulgam compactum Româ accersere dicantur, ac postremò sedulò caveant, ut quæ in consessu patrum ad Dei gloriam decernentur, Romæ ab otiosis hominibus malignâ interpretatione non traducantur aut corrumpantur, quæ ut à Pontifice impetret, hortatur. Verùm Insulanus minus æquum ea in re Pontificem habuit, qui cùm à Gallicanis & aliis quibúsdam inaudivisset propalàm disputari, Concilium supra Pontificem esse, & à nostris de vectigalibus, quæ pro Cathedralitio exiguntur, tollendis consultatum fuisse, ultra modum exasperabatur, adeò ut bonorum Ecclesiasticorum in belli contra Protestantes, tunc toto regno inflammati sumptus alienandorum facultatem omninò denegaverit, aut ita duris conditionibus concesserit, ut eâ uti rex minimè consultum duceret. Petebat Pontifex ut nullum præjudicium potestati suæ à nostris Episcopis fieret, & Ecclesiasticæ disciplinæ, ac Curiæ R. emendatio sibi uni reservaretur. quod ut commodiùs facere posset, ac de rebus, quæ Tridenti agebantur, indies certior fieret, Bononiam usque venire decreverat, quæsito rei colore, ut Cæsaris eò venturi inaugurationi interesset, ne videlicet plus de autoritate sua, quàm de cura pastorali sollicitus videretur. Pridie Non. Jun. Vidus Faber Regis nomine Orationem ad

patres

patres habuit, in qua pari eloquentia ac libertate eos officii sui admonuit, prædixítque, quid sperandum aut timendum ex eorum rectè vel secùs in eo negotio factis esset: quæ monita, etsi Synodus, ut à tanto Rege profecta in bonam partem accepit, iis tamen obliquè se sugillatam dissimulare non potuit. Tandem XVII. Kal. Sextil. Sessio V. ab hoc anno, si ad inchoatum à Paulo III. Concilium spectes, XXI. celebrari cœpit, in qua quæstio de communione sub utraque specie, & parvulorum baptismo agitata ac decisa est. id jam pridem Germanos malè habebat. Itaque Cæsarei Legati inter capita à se proposita ea de re egerant, petebántque, ut Pontifex seipsum, & curiam R. emendationi subjici pateretur, Cardinalium numerum, si non ad duodenarium contrahi, úti ab antiquo erat, saltem duplicari eum contentus esset. Insuper petitum, ne deinceps, quod cum publica offensione nunc fiat, dispensationes, uti vocant, passim aut temerè concedantur, exemptiones omnes contra jura communia concessa revocentur, & monasteria cuncta sub ejus Episcopi, in cujus diœcesi sunt, potestate constituantur: ne plura uno sacerdotia cuiquam attribuantur, singula collegia, singulas scholas habeant, nec sacerdotia conductitiis presbyteris dentur: Episcopi ad sui gregis curam assidui sint, nec nisi extremâ necessitate compulsi, munia sua per alios, quàm per seipsos obeant, & totam diœcesis curam non uni sed pluribus personis demandent, diœceses suas sedulò invisant, & quotannis Synodos habeant: in Ecclesia cuncta gratis præstentur, & quæ Sacerdotia sint adeò tenuis reditûs, ut ministeria obire, & onera absque quotidianis emolumentis sustinere non possint, aliorum pinguiorum, quæ curam animarum non habeant, adjectione augeantur: veteres canones contra pravitatem Simoniacam in usum revocentur: excommunicatio nisi in causa peccati mortalis & notoriæ irregularitatis temerè non decernatur: preces publicæ modestè & graviter, non præcipitanter fundantur: Missalia & Breviaria purgentur, resectis iis, quæ non ex sacris literis desumpta sunt: de Clero ad vitam puriorem reducendo ratio ineatur, & monasticus ordo ad primariam institutionem instauretur, nec tantæ Cœnobiorum divitiæ tam flagitiosè prodigantur: maturè cogitet Synodus, annon res efflagitet ut quædam juris positivi, quod ajunt, olim decreta mutentur, & circa com-

communionem sub utraque specie exterarum Nationum desiderio consulatur: item in esu carnis, jejuniisque aliquid de pristino jure remittatur, & conjugium Clericorum aliquibus nationibus concedatur: breves Evangeliorum explicationes, ex quibus plebani & curiones ad populum conciones habent, per peritos Theologos emendentur, plures Episcopatus in latè patentibus Provinciis instituantur, & opulenta Cœnobia in eum usum vertantur: quod ad bona ecclesiastica in profanos usus conversa & distracta pertinet, ut eæ injuriæ dissimulentur. moniti præterea perbenignè patres, viderent, an è re fuisset ad evellendum omnem è mentibus scrupulum, statui, Præsulum constitutiones non habere necessitatem obligationis annexam, item, an expediat humanarum sanctionum multitudinem nonnihil contrahi, superfluis rejectis: nec non alicubi Latinis canticis etiam vernaculâ linguâ preces fideliter versas admisceri. Jam ante Augustinus Baumgartnerus Monacensis, Alberti Bajoari Orator Tridenti V. Kal. sextil. ad patres orationem habuerat, qua tria inprimis ad pacem Ecclesiæ in Germania constituendam urgebat, nimirum Ecclesiasticorum mores emendentur, institutis scholis, quibus & sacerdotes instrui, & ad meliorem vitam reduci possent: concubinatus, qui impuro cœlibatu foveretur, & gravium offensionum materiam plerisque præberet, tolleretur, sacris ordinibus & concionandi facultate castis maritis concessâ, & ad placandos irritati populi animos, utriusque speciei usus permitteretur. sic enim fore, ut qui harum rerum offensione ab Ecclesia defecerunt, in viam redeant, & qui in obsequio remanserunt, & nihilominus graviter iis rebus offendantur, in officio confirmentur, & superiore quidem anno, cùm Insulanus orator regius de utriusque speciei usu cum Pontifice Reginæ jussu ageret, hoc responsum ab eo tulerat, existimâsse se semper Cœnæ usum, ut & sacerdotum conjugium, aliter atque aliter usurpatum olim fuisse, potiúsque à patrum decretis, quàm à jure divino pendere, ac proinde pro tempore mutari posse, & quia eam sententiam tueretur, postremo conclavi ab imperitis hominibus pro Lutherano habitum fuisse, nihil tamen ea in re citra fratrum & collegarum consensum pronunciare velle. Addebat Pontifex, Ferdinandum Cæsarem à se petiisse, ut Maximiliano F. Boëmiæ

Regi integræ cœnæ usus gratia fieret; nam quò minùs aliter quàm à Christo institutum fuisset, Sacramentum illud perciperet, religione ipsum contineri: eandem postea gratiam omnium suorum subditorum nomine Cæsarem à se petiisse, quod hactenus illi Cardinales denegaverint. Id in ipsius Insulani literis VIII. Eid. Novembr. ad Regem datis perscriptum fuit, tunc verò in ea Sessione quæstione agitata, diversæ sententiæ fuerunt. Nam L. ex Patribus & ii doctrinâ insigniores Cæsaris & Bajoari postulatis satisfaciendum censebant, nec Gonzaga, Concilii Præses abnuebat, quamvis Cardinales Collegæ diffiderent. Hispani contrariam sententiam tuebantur. alii Legatos in Germaniam mittendos sentiebant, qui viderent, an & quibus conditionibus expediret integrum Cœnæ usum iis populis concedi? Id actum V. Cal. Octobr. Tandem ea sententia vicit, quæ contra Gelasii Canonem in Gratiani decretum relatum pronunciavit, anathema esse, si quis dixerit, sanctam Ecclesiam Catholicam non justis causis adjutam fuisse, ut Laicis, atque etiam Clericis non conficientibus sub panis tantummodo specie communionem permitteret. postea Sessione XXII. XV. Cal. Octobr. celebrata, in qua de sacrificio actum, cùm Germani peterent usum Calicis in Cœna concedi, S. Synodus articulos duos proposuit discutiendos, an ratione, quibus adducta Ecclesia sub panis tantùm specie communionem Laicis & non facientibus sacerdotibus permittat, ita servandæ sint, ut nulla ratione calicis usus concedi debeat? Et siquidem honestis & Christianæ charitati consentaneis rationibus concedendus alicui vel nationi, vel regno calicis usus videatur, quibus conditionibus concedi debeat? quos articulos cùm in aliud tempus discutiendos ac definiendos servâsset, tandem ut se Germanorum id enixè petentium importunâ molestiâ semel liberaret, totum negotium ad Pontificem retulit, qui pro sua prudentia id efficiat, quod Reipubl. Christianæ ea in re fore judicaverit. In ea Sessione lecta est Syngrapha confessionis Abdisii F. Johannis de domo Marcia, ex Civitate Gezira in Tigride flumine, Patriarchæ Civitatis Muzalæ in Assyria Orientali, quam per interpretem professus erat Romæ Non. Martiis proximis, cùm ad Apostolorum limina Pontificem salutaturus venisset, ut ab eo confirmatus partem de corpore S. Petri acciperet. Is omnium Orientalium

talium trans Euphratem commorantium maximus Patriarcha, ut cujus jurisdictio usque ad interiores Indos pertineat, vir doctus, & Chaldaicis, Arabicis & Assyriis literis expolitus. cùm interrogaretur de difficillimis quæstionibus, scitè respondebat, eámque doctrinam suos à Thoma & Thaddæo, ipsóque discipulo Marco edoctos ad hanc diem servare dicebat, quod idem antea factitâsse Simonem Salakam Julio III. Pont. pluribus in ipsius Julii vita memorat Onufrius Panvinus. Inde cùm proximæ sessionis dies prid. eid. Novembr. indicta esset, ad Eid. VItileis insequentis anni prorogata fuit. Rex verò his de rebus à Lansaco certior factus, cùm Avarici Biturigum esset, ad eum VII. eid. Septembr. rescripsit, & laudare se quidem, quæ hactenus Tridenti gesta sunt, cæterùm quòd per omnium ora circumferatur, dissimulare non posse. nimirum id in Concilio agi, ut dum lentè ac segniter in morum ac disciplinæ emendatione pergitur, doctrinæ negotium affectatâ præcipitatione transigatur, & id consilii esse, ut hoc leviter discusso, illo omnino omisso, finis Synodo imponatur. Atqui hoc non aptum & idoneum remedium esse malis & calamitatibus, quæ nunc ubique Orbem Christianum & Galliam inprimis lacerant, in quibus sanandis cum XXX. ab hinc annis frustra laboratum sit, neque ferro & flammis quicquam profecerint, qui severitatem adhibendam censuerant, ad Concilii universalis opem tanquam ad sacram anchoram omnium vota confugisse: itaque optare se, ut nihil sub hujus Concilii initium fiat, quo adversariorum animi ab eo alienentur, sed potiùs opera detur, ut ad illud conveniendum, quavis ratione & officio invitentur, siquidem sui copiam fecerint, à Patribus tanquam filii benignè & perhumanè accipiantur. nam quorsum sollicita illa & diligens eorum, quæ ad doctrinam spectant hactenus agitata disputatio, cùm de iis nulla sit inter Catholicos qui adsunt controversia: ad illos verò nihil faciant, qui suas de eadem doctrina sententias indictâ causâ damnari conqueruntur? Igitur consultum videri, ut ad colloquium alliciantur, ne membrum illud jam à corpore divulsum cætera membra tractu temporis secum trahat. frustrà enim sperari eos decretis, quibus minimè interfuerint, obtemperaturos. Itaque optimum sibi videri, ut cæteris omissis in morum ac doctrinæ emendationem seriò incumbatur.

nam rem omnibus gratam fore, neminique offensionem parituram. Mandatum insuper Lansaco, ut absentium, propter motus domesticos, Gallicanorum Episcoporum causâ Sessionem proximam in extremum mensis Octobr. prorogari postulet, quo tempore illi adfuturi sint: aut saltem decretorum publicationem in illum diem rejici. Quæ cum Lansacus apud Patres exposuisset, postremò Regis nomine petiit, ut quoniam nonnihil de antiqua libertate, in consessibus jam celebratis detractum esset, in quibus semper Regibus, principibus, aut eorum oratoribus, quæ ex usu & necessitate suorum regnorum erant, liberè exponere licuit, ea facultas salva illis in eo sit. Cardinalis Lotharingus cum XL. circiter Episcopis & quibusdam Theologis Tridentum venit Eid. Novembr. cui obviam Legati Pontificii iêre extra Urbem, cum præsulibus & principum Oratoribus. In itinere Lotharingus Oenipontem ad Cæsarem diverterat, antequam ille ad Comitia Francofurti indicta profectus esset. Ibi ad demerendam Cæsaris gratiam insigne præjudicium Gallici nominis dignitati factum à Metensis & Verodunensis Episcopatuum fiduciariis administratoribus, qui autore, ut putatur, Card. Lotaringo, jusjurandum Ferdinando tanquam Imperii beneficiarii ritu solenni præstiterunt, multum repugnante Joh. Morvillerio, qui tunc cum Lotaringo erat, & se ab eo conventu cautè subduxerat. Inde post secretos sermones de religionis negotio cum Cæsare habitos, Tridentum versus iter persequitur Lotaringus, ad cujus famam, tanquam hoste adventante, omnia Romæ diligenter à Pontifice necessaria comparata. nam de novis Legatis deligendis, & novo quasi delectu Episcoporum, qui numero vincerent, Tridentum mittendo deliberatum est. scripsit & in eam rem ad Philippum Pontifex, ut Episcopos ditionum suarum moneret, consilia ac vota sua cum Italiæ Episcopis jungerent, nec se ab ultra-montanis, aut numero vinci paterentur. Familiaribus verò cum Insulano sermonibus Lotaringum prorsus ridicula comparatione perstringebat, cum quasi alterum Pontificem subinde appellans, qui ex pluribus Sacerdotiis ad CCC. aureorum M. annui reditûs corraderet, cùm ipse unico sacerdotio, quod in Urbis Episcopatu consisteret, contentus esset, ac facile ei esse saturo ventre jejunia laudare, & alios ut unico sacerdotio contenti essent, admonere. Præmissus

missus fuerat à Rege Franc. Bollerius Manius, qui suspiciones ob Lotaringi profectionem in anxio Pontificis animo excitatas dilueret ac removeret, & de consilii sui rationibus eum coràm edoceret. nam vulgò jactabatur, Lotaringum eò venisse, ut acta superiore anno, in Possiaceno colloquio, per Synodum rata haberentur, integræ Cœnæ usus Laicis restitueretur, Sacerdotibus uxores habendi libertas esset, preces publicæ vernaculâ linguâ conciperentur, Episcopi uno sacerdotio contenti essent, nullique eligerentur, qui non ad populum concionarentur. quod ad primum, Manius colloquium Possiacenum excusabat, & illud ex Reginæ consensu à Lotaringo esse institutum dicebat, ut extracto per illud tempore motus intestini retardarentur, ut si ratione vinci non possent, interea collectis copiis ad officium vi cogi possent. Cæterùm in eo nihil ferè convenisse, quod ad alia capita, nihil præter mandata, quæ regii Oratores habeant, Lotaringum attulisse, nec præjudicatas ullas opiniones in Concilium introducere decrevisse, de vectigali, quod Sacerdotia Gallica pro Cathedralitio pendere consueverunt, summè angebatur Pontifex, quod ne amplius penderetur à Patribus Regem postulaturum rumor erat. Id Pontifex contra fidem datam fieri querebatur, & regem appellabat: nam convenisse ut ea. de re cum ipso solo ageretur, & amicè transigeretur. sed nihil æquè animum illius urebat, quàm quòd secretam cum Protestantibus pacem tractari inaudiverat, libertate ipsis concionandi concessâ, quo fieri prævidebat, ut pacata Gallia, res in Concilio, quod ille præcipitatum malebat, maturiùs agitarentur, & Protestantes in eo audirentur, atque adeò Angliæ regina, quod maximè omnium reformidabat. sic enim existimabant, eo consilio Ferrariensem Legatum & Cardinalem Lotaringum in Italiam ablegatos, ne præsentiâ suâ tam perniciosos conatus turbarent. cæterùm quid eorum operâ opus esset ad Concilii celebrationem, cùm ea maximè utilis & necessaria esset in aula apud regem? Igitur tanquam in extremo periculo constitutus, quantum poterat, Episcoporum nulla excusatione accepta cogebat vota, coadjutoribus etiam & iis, qui jam sacerdotia ejeraverant non exceptis, ut major numerus votorum esset, etiam, quasi sui non satis essent, ab amicis mutuò sumpti, & in iis M. Antonius Boba Casalensis Episcopus, Du-

cis Sabaudiæ apud eum Orator, impetratâ ab Hero ſuo veniâ, Tridentum proficiſci rogatus eſt, & Ludovicus Vaninus Theodulus Britonienſis Epiſcopus doctrinæ & eloquentiæ laude inſignis, qui propter adverſam valetudinem à profectione ſe excuſaverat, quaſi res ad triarios redacta eſſet, ipſe itidem eo ire juſſus. Is Pontificem de ſucceſſu anxium cùm ſolaretur, & bene ſperare juberet, hæc inſuper addidiſſe dicitur, certam eum victoriam de Concilio reportaturum. quibus verbis non mediocriter lætatus Pontifex, & abeuntem deoſculatus eſt, & ut victoriæ promiſſæ memor eſſet, rogavit. Poſtea cùm, neſcio qui rumuſculi de quæſtionibus, quæ in Concilio in Pontificiæ authoritatis præjudicium, ut putabat, ab Epiſcopis agitabantur, ad aures ſuas perveniſſent, ita commotus eſt, ut palam in conſiſtorio coram Cardinalibus, ſe rémque Romanam prodi exclamaverit, hoſtium ſe exercitum numeroſum magnis ſumptibus Tridenti alere dictitans, quo nomine Italiæ Epiſcopos agminatim illuc coactos intelligebat. impetum etiam eum tunc cepiſſe de Concilio inhibendo, ſcribit Joh. Baptiſta Hadrianius, idque facturum fuiſſe, niſi eum ab hoc pudendo ac damnoſo conſilio Coſmus demoviſſet. Haud multò pòſt mota quæſtio de honoratiori in conſeſſu loco inter Galli & Hiſpani Oratores. Jam antea Philippus ea de re apud Pontificem egerat, & ob regionum ac potentiæ amplitudinem principem locum ſibi tribui poſtulaverat. Contra Regem tuebatur antiquitatis prærogativa, cui & accedebat beneficiorum ac meritorum in Romanam ſedem luculenta memoria à vetere ævo repetita, quanquam eorum ratio parùm valuiſſet apud homines, qui ferè fortunam ſequuntur, niſi Regis cauſam adjuviſſet potentia & temporum conditio, quæ talis erat, ut ſi quid indignum Galli à Pontifice pati cogerentur, facilè ſe ab ejus obedientia omnino fuiſſent alienaturi. Tunc verò ex neceſſitate renovata eadem quæſtio, cùm Claudius Ferdinandus Quignonius Lunæ Comes, Philippi nomine ad Concilium venturus eſſet, & de loco ſibi tribuendo certus eſſe cuperet. Itaque cùm Pontifex hucúſque Philippi poſtulata Romæ fruſtratus eſſet, Hercules Gonzaga, qui Pontificis nomine cum collegis Concilio præerat, cùm minimè ignoraret, quanti momenti eſſet ad Pontificiam autoritatem tuendam, ut Philippi oratores intereſſent, neque propterea ut Hiſpano-

rum desiderio satisfaceret, regem injuriâ afficere vellet, diu re apud se volutata, tandem cum Lansaco agit, & in hoc perplexo & invidiæ pleno negotio quid sibi videatur, aperit, mediámque viam proponit, qua & Hispano consulatur, nec regi præjudicium fiat, nimirum ut ipse regis nomine principem locum secundum Imperatoris Legatos teneat, Hispano seorsim locus ex adverso Legatorum assignetur, aut infra Oratores Ecclesiasticos, ac si commodè videatur infra Oratores Laicos, sed seorsim sella ei tribuatur. Ad quæ Lansacus respondet, eam esse inter potentissimos principes amicitiæ & conjunctionis necessitudinem, ut nulla re lædi eam debere existimet. Sic autem res sine utriúsque læsura transigi posse, si consuetus dignitatis gradus à majoribus suis usurpari solitus, eis in hoc Augustissimo consessu tribuatur: nec verò putare, Philippum, qui tot ac recentibus officiis regem amicum demeruerit, in eum quidquam, quod ad dignitatis suæ imminutionem spectat, suscepturum: quod ipse ut in animum inducere non possit, sic si contra accidat, ut Patres quidquam in Philippi gratiam ea in re decernant, quod in regis præjudicium vergat, constituisse apud se, quam primùm Tridento cum collegis & Episcopis Gallicis discedere, protestatione prius factâ regem decretis, quæ absentibus Oratoribus regiis & Episcopis fient, non staturum, neque regnum Franciæ iis obligatum iri: quod ad conditiones propositas spatium ad deliberandum poscit. Dein re cum suis communicata ad Colloquium redit, & conditiones accipere se non posse demonstrat: quippe non satis esse, ut locum pristinum & antiquum tueatur, & proximè post eum sedeat, quem nullo medio sequi debeat, nisi is infra se sedeat, quem præcedere debeat. Quòd si Hispanus seorsim sedeat, in dubium vocari regiæ dignitatis prærogativam, quâ secundum Cæsarem universos orbis Christiani Principes anteire solet. In ea sententia cùm hæreret Lansacus, tandem Cardinalis Lotharingus, qui Pontifici Tridentini Concilii finem urgenti gratificari vellet, & Hispani benevolentiam nollet amittere, mediæ viæ amplectendæ autor fuit, & cùm Episcopos non discessuros ostenderet, necessitate imposita ad id Lansacum adegit, ut conditiones à Gonzaga oblatas acciperet: quo nomine magnam apud nos invidiam postea sustinuit: quod videlicet rege puero, nominis Gallici di-

gnitati,

gnitati, quantumvis reclamantibus Oratoribus regiis, tam flagitioso consilio illudi passus esset.

Omissa initio Libri XXXV.
M D LXIII.

DUm hæc domi gerebantur, Tridenti pridie Non. Jan. legati nostri, qui quòd scirent postulata sua ferè cum mandatis Oratorum Cæsareorum convenire, de suis proponendis negotium huc usque distulerant, exspectantes, dum aliquid à Patribus super iis decerneretur, postea literis regis moniti, cùm viderent Cæsaris petitionibus aut non satisfieri, aut negotium illud longiùs, quàm spes fuerat, prolatari, rem amplius differendam minimè putaverunt, & quanta fieri potuit simplicitate & brevitate verborum, quæ ad rem Christianam necessaria ac opportuna visa sunt, juxta regis mandata XXXIV. capitibus complexi sunt, præfati nihil sibi à Christianorum salute præcipuum esse, nihílque singulare: cupere quidem regem, ut petitionum suarum omnium ratio habeatur, sed tamen ita à Christiana disciplina edoctum, & institutum esse, ut Patribus omnia tribuat, rerúmque istarum omnium rationem, cognitionem ac judicium ad ipsos sciat pertinere. Petitiones hæ erant. I. Ut Sacerdotes, quos castos esse oporteat, & ex quorum incontinentia in Ecclesia oriantur magnæ offensiones, non alii in posterum ordinentur, quàm qui seniores sint & à populo bonum habeant testimonium, ut ex anteacta vita, quales postea sint futuri, non levis fiat conjectura, & sacerdotum libidines ac flagitia acerrimis Canonum pœnis coërceantur. II. Caveatur, ne eodem die aut tempore, omnes sacri ordines uni conferantur. III. Nullus presbyter ordinetur, cui non continuò secundùm Concilium Chalcedonense detur unà cum ordine beneficium aut ministerium: sic enim fieri consuevisse ordinationes à priscis illis Patribus, qui titulos multo post tempore inventos non agnoverint. IV. Diaconis & aliis sacris Ordinibus restituantur sua munia, ne antiquæ functiones amplius nuda & in Ceremoniis tantùm posita nomina dicantur. V. Presbyteri & sacris initiati, & cujusvis Ecclesiæ ministerio addicti, in ea vocatione, ad quam à Domino vocati

cati sunt, permaneant, neq; in alio munere & officio, quàm quod Dei ministerium deceat, versentur. VI. Nullus eligatur Episcopus qui non & ætatis sit legitimæ, iisque moribus & doctrinâ præditus, ut & populum docere, & ei vitæ exemplar esse possit, & qui non sit satis iis omnibus instructus, quæ ad tantum munus obeundum sint necessaria. Is item creetur plebanus, qui probatæ sit vitæ, qui sacrificium ritè celebrare, & Sacramenta, ut par est, administrare, & eorum usum & effectum eos, quibus ea administrat, rectè docere & instruere possit. VIII. Ad Cœnobium & Prioratum conventualem nemo admittatur, nisi prius in celebri aliquo gymnasio sacras literas publicè professus & magisterium, aut alium gradum adeptus fuerit. IX. Episcopus per se aut aut per eos, quos ad prædicationis munus assument, qui tot erunt (quot pro diœcesis amplitudine videbitur opus esse) omnibus dominicis, & festis diebus, tempore item quadragesimæ, jejuniorúmque, & adventus Domini, quotidie Dei verbum annuntiet, & quotiescúnque id opportunè fieri posse judicaverit. X. Idem faciat plebanus. XI. Abbas & Prior conventualis libros V. & Novi Testamenti interpretetur, Xenodochia & valitudinaria instituat, & ita monasteriis antiquæ Scholæ restituantur. XII. Qui hodie sunt Episcopi, Plebani, Abbates, aut alii Ecclesiastici, si suum munus obire non possint, accipiant adjutores, per quos illud præstent, aut omnino sacerdotia à se abdicent. XIII. De Catechesi, summa doctrinæ Catholicæ, conscribenda, & brevibus Evangeliorum explicationibus, quas vulgò postillas vocant, ea decernantur, quæ Cæsareæ Majestati visum est ad hoc sanctum referre Concilium. XIV. Unum beneficium uni tantùm conferatur, sublata eorum, quæ simul teneri & non simul teneri possunt, personarúmque differentia, quæ distinctio, ut est nova & antiquis decretis incognita, ita tanquam Ecclesiæ damnosa in posterum tollatur: regularia item regularibus, secularia secularibus cedant. XV. Qui duo plurave nunc possident aut illud tantùm retineant, quod optaverint, aut in Canonum pœnas incidant. XVI. A Sacerdotali ordine sordes & omnis avaritiæ labes procul expellantur, nec ullo prætextu pro rebus divinis quicquam exigatur. Curet Episcopus per unionem beneficiorum aut per decimarum æstimationem, &, si hoc commodè fieri non possit, per parochiarum Symbola, & collectas, ut plebani & cum illis duo

pluresve clerici habeant, unde vitam tolerent, & hospitibus viaticum præbeant. XVII. In sacrificiis parœcialibus Evangelium apertè & dilucidè pro populi captu copiosè ex suggestu exponatur: quo in loco, quæ plebano præeunte fient, preces linguâ fiant vernaculâ: peracta autem re divina, latinè & mysticis precibus: linguâ etiam vernaculâ publicæ ad Deum preces fiant, & eo tempore ac aliis præstitutis cantica pia aut Psalmi Davidici cantentur, itidem populari sermone, priùs ab Episcopo diligenter examinati. XVIII. Antiquum Leonis & Gelasii decretum de communione sub utraque specie in usum revocetur. XIX. Ut omnes præcipuè literarum imperiti, usum & efficaciam Sacramentorum animo percipiant, præcedat semper lingua Vernacula, brevis ac dilucida explicatio, quæ Sacramenti, quod administratur, rationem reddat. XX. Beneficia secundùm antiquos canones non amplius exteris & per vicarios conferantur, sed per ipsos ordinarios, quorum est in hoc maximè electa industria, & illis intra sex menses non conferentibus, potestas conferendi ad proximum superiorem devolvatur, & per gradus ad Pontificem juxta Concilium Lateranense, neque aliter collatio valeat. XXI. Mandata de providendo, expectativæ, regressus, fiduciariæ resignationes, commendæ revocentur, & tanquam S. decretis contrariæ ab Ecclesia omnino arceantur. XXII. Resignationes in favorem eliminentur omnino à Curia Romana: quippe à sacris Canonibus institutum sit, ne quisquam sibi officii quærat aut eligat successorem. XXIII. Prioratus seculares, aut ut vulgo dicuntur simplices, quibus contra institutionem cura animarum adempta est, & translata in vicarium perpetuum, parvâ tantùm quadam decimarum aut aliorum proventuum pensione ei assignatâ, cùm primùm vacaverint, curam animarum recipiant & in antiquum statum reformentur. XXIV. Cùm beneficium sine officio neque esse debeat, neque possit, Episcopus, si quâ sint ejusmodi, quæ nullo concionandi, Sacramenta administrandi, aut alio onere Ecclesiastico teneantur, iis ex capituli consilio curam aliquam spiritualem imponat, aut si utilius videatur, ea viciniorbus parœcialibus Ecclesiis uniat. XXV. Pensiones super beneficiis non constituantur, & quæ sunt constituta tollantur. XXVI. Episcopis intra omnem diœcesin ecclesiasticæ jurisdictiones restituantur,

tur,ſublatis exemptionibus, niſi certis caſibus. XXVII. Canonici Cathedralium Eccleſiarum ſint aſſidui in eccleſia Cathedrali, bonis moribus doctrináque præditi, & qui ſaltem 25. annum attigerint, ex quorum conſilio Epiſcopus jurisdictionis ſuæ munus exerceat. XXVIII. Retineantur antiqui,& novi conſtituantur conſanguinitatis, affinitatis, cognationis ſpiritualis gradus, intra quos non liceat obtentu cujusvis diſpenſationis matrimonium contrahere, exceptis ſolis regibus, aut principibus propter bonum publicum. XXIX. Doceatur populus,quid de imaginum cultu ſit ſentiendum, curétque Synodus,ut ſi quæ in iis colendis irrepſerunt ſuperſtitiones & abuſus, tollantur, quo Iconomachis nuper exortis tumultuandi cauſa præcidatur. quod idem dictum intelligatur de indulgentiis, peregrinationibus, reliquiis ſanctorum & ſodalitatibus,quas vulgò fratrias vocant. XXX. In eccleſia,propter graves & publicas offenſas, publica pœnitentia inſtituatur, & ad Dei iram placandam jejunia & luctus publici. XXXI. Excommunicatio, quæ ſupremus eſt Eccleſiæ gladius, non paſſim pro quovis delicto, aut contumacia decernatur, ſed pro graviſſimo tantùm peccato, ſi in eo poſt unam & alteram, & nonnunquam trinam monitionem, reus non reſipiſcat. XXXII. Ad forenſes controverſias quæ univerſum ferè Eccleſiaſticum ordinem contaminant, contrahendas petitorii & poſſeſſorii in cauſis beneficialibus nuper inventa diſtinctio aboleatur, & ſublatis à Concilio Conſtantienſi introductis univerſitatum nominationibus, præcipiatur Epiſcopis,ut beneficia ſecundùm Gregorii M. autoritatem, non ambientibus, ſed fugientibus & de Eccleſia bene meritis conferantur. XXXIII. Si de conferendi aut præſentandi jure lis oriatur, primùm ab Epiſcopo, capitulo conſulto œconomus vacante beneficio præficiatur,qui fructus omnes percipiat & munia omnia Eccleſiæ ſubeat,dein litigatores in aliquot viros Eccleſiaſticos doctos conſentiant: Et ſi non elegerint,ab Epiſcopo dentur, qui ſaltem intra ſex menſes litem omnem dirimant, à quibus appellari non liceat, aut ſi appellationi deferendum videatur, mandetur interea executioni ſententia,nec teneatur œconomus,aut qui prior obtinuit,reſtituere fructus pendente lite perceptos, in miniſtri & pauperum ſaltem alimenta expendendos. XXXIV. Synodi Epiſcopales quotannis ſemel ad minimum,30. quo-

que anno provinciales congregentur in quibus de his quæ ad statum Ecclesiasticum spectant, diligenter tractetur, de ministrorum delictis maturè cognoscatur, & in eos qui deliquerint severè animadvertatur, Concilia item generalia nisi obstet aliquod impedimentum decimo quoque anno celebrentur. Has petitiones, sicuti Ripæ eodem ferè tempore typis mandatæ sunt, ad verbum penè expressi, quarum autographum Gallicè scriptum & manu Regis, Catharinæ, Alexandri, Antonii, Navarræ Regis, Caroli Barbonii, Rupi Surionii, Francisci Lotharingi Guisii, Annæ Momorantii E. M. Michaëlis Hospitalii Cancellarii, Santandreani, & Francisci Momorantii equitum tribunorum subscriptum vidi, & penes me diu habui, quo & mentio fiebat deliberationis super ea re habitæ in Regis Consistorio coram Cardinali Lotharingo, Nicolao Pelleneo, Senonensi Archiepiscopo, & Joh. Morvillerio Aurelianensi Episcopo, antequam ad Concilium Tridentinum proficiscerentur, ex quorum sententia articuli confecti erant, & inprimis caput illud de usu Calicis & integræ Cœnæ restitutione, tanquam crescentibus apud nos malis opportunum ac necessarium remedium, pluribus verbis urgebatur. IV. Eid. Januar. instante Cardinali Ferrariensi Pontificis Legato, Rex, ut placatiorem erga se, & de cætero tractabiliorem in justis suis postulatis, quæ ad Ecclesiæ pacem spectabant, Pontificem haberet, tributum pro sacerdotiis vacantibus pendi solitum, quod vulgò Annatas vocant, Comitiorum Aurelianensium decreto sublatum restituit, prohibitiones super ea re factas revocavit, fide Ferrariensi accepta, fore ut Pontifex pro prudentia sua his & aliis postulatis brevi cumulatè satisfaceret, diploma ea de re emissum, & in senatu VIII. Calend. Febr. promulgatum. Rex deinde XV. Calend. Febr. Autrico Carnutum, cùm ad exercitum post pugnam Drocensem Aurelianum tendens proficisceretur, ad Patres Concilii dat literas, quibus & ob victoriam de hostibus DEI beneficio partam, gaudium conceptum cum iis communicabat, & nihilominus eos hortabatur, ut, quando non solùm ab armis contra præsentia mala remedia petenda essent, verùm à S. S. Conciliis & hujusmodi conventibus, in quibus gladius Dei distringitur, hoc est, ex Verbo divino pravæ sementis plantaria ex agro Domini stirpitus evelluntur, ut majorum exemplo conceptæ

exspecta-

exſpectationi ſatisfacientes, errorum emendationi & diſciplinæ collapſæ optima ratione inſtaurandæ ſedulò incumbant, quò & ii, qui ab Eccleſia diſceſſerunt, ad eandem redeant, & qui in ea remanſerunt, ſed ob pleráſque non leves offenſionum cauſas, animi anguntur & nutant, in officio contineantur, & ita amicè compoſitis rebus, ſanguini tot virorum illuſtrium, & aliorum, qui ob eam cauſam quotidie periclitantur & pereunt, parcatur. Eodem menſe Tridenti decretum de paſtorum ad greges ſuos aſſiduitate, vix tandem confectum eſt, poſt longas & inutiles altercationes, quæ eò tendebant, ut Pontifici poteſtas plena paſcendi, regendi, ac gubernandi univerſalem Eccleſiam à Concilio tribueretur, quæ diſputatio renovata eſt, & magnis contentionibus agitata in ſeptimo canone de Sacramento ordinis, cùm de Epiſcoporum inſtitutione & Pontificia authoritate conſtituenda agi cœpit. Nam noſtri ut Pontifici gratificarentur, quæſtionem hanc, an Pontificis poteſtas ſit Concilio ſuperior, omittere, & tanquam ſcopulum declinare malebant, ne ex eo occaſionem Concilii ſine multo operæ pretio diſſolvendi Pontifex arriperet, ſed ſiquidem ea agitaretur, fixam ratámque apud nos ſententiam ſe tueri paratos oſtendebant, nimirum Concilium ſupra Papam eſſe, neque ab ea ullo modo diſceſſuros. Id ſuſpenſos Patres diu tenuit. ne tamen turbis porta aperiretur, noſtri tandem aſſensêre, ut Pontifex hos ſibi titulos ſumere poſſet, & Vicarius Chriſti, ac ſucceſſor Petri, habens in Eccleſia univerſali ſupremam poteſtatem, diceretur, dum ne ex eo inferri poſſet, ipſius poteſtatem ſupra Concilium eſſe. nam contrariam opinionem ſemper Gallicanam Eccleſiam mordicus retinuiſſe. in eo maximè per ſuos laborabat Philippus, ut Epiſcoporum potentia amplificaretur, contra Pontificis & collegiorum imminueretur, eo conſilio, ſicuti Pontificii interpretabantur, ut cùm Epiſcopi in Hiſpania ferè Regis beneficiarii ſint, per eos ſummam poteſtatem ad ſe contraheret, & collegiis, quæ ferè ex nobilitate Hiſpana conſtant, voluntati principis præcipuè in tributis imponendis adverſari ſolita, in ordinem redactis libertatem publicam opprimeret. Hac invidioſa interpretatione Philippi conſilium criminati illi id effecerunt, ut non ſolùm poteſtas Epiſcoporum non aucta, ſed multum ex ea delibatum ſit, cùm ea poteſtas, quæ ipſorum propria eſt,

& ex Dei instituto iis attributa, iis tanquam à sede Apostolica delegatis concedatur, & Episcopi passim non sua, sed Pontificis authoritate ac vice in munere suo obeundo fungi dicantur. Cæsar paulò ante evocato Georgio Drascovicio Quinqueecclesiensi Episcopo, & re consultatâ Oeniponte VI. Nonar. Mart. per eundem Drascovicium denuo Tridentum remissum ad Pontificem dat literas, quibus significat, post filii ultimis comitiis factam electionem in Regem Romanorum & inaugurationem, & Civitates suas Rhenanas lustratas, nihil sibi antiquius fuisse, quàm ut Oenipontem reversus ob propinquitatem loci commodiùs Concilii promovendi, tanquam supremus Ecclesiæ advocatus & procurator, curam susciperet; sed ubi eo venit, magno cum dolore suo intellexisse, non eo modo res, in eo negotio, uti speraverit, & publicus rerum status exposcat procedere, ita ut verendum sit, nisi properè remedia adhibeantur, ne is futurus sit Concilii exitus, qui & universo Christiano Orbi offensionem pariat, & iis, qui ab obedientia Ecclesiæ Romanæ defecerunt, ridendi materiam, & illas, quas amplexi sunt alienas & differentes ab Orthodoxa fide opiniones, majore obstinatione obtinendi sit incitamento: nihilominus jam à multo tempore nullam Sessionem celebratam, & passim jactari, Patres & Doctores in Concilio ad contentiones sua moderatione indignas & dissidia magno speratæ concordiæ detrimento, & contra adversariorum gaudio sæpius prorumpere: circumferri item rumores non admodum commodos, haud sibi jucundos, Pontificem de dissolutione aut suspensione Concilii cogitare, à quo Consilio eum summopere dehortatur, ut pudendo & damnoso, quod proculdubio multorum ab Ecclesia defectio sit secutura, in Pontificem verò odium, & ex eo in universum sacrum Ordinem contemptus. ex illa dissolutione item aut suspensione hoc incommodi necessariò consecuturum, ut nationalia Concilia, quæ tanquam unitati Ecclesiæ contraria semper Pontifex rejecerit, quæque, qui Pontificis authoritati consultum volunt, hactenus in ditionibus suis impediverint, petentibus ampliùs denegari aut differri non possint. Itaque eam cogitationem omittat, & ad Concilii celebrationem seriò se accingat, libertate antiqua omnibus integra, ut res rectè, ordine, & legitimè in eo peragatur, & adversariis ansam calumnian-

di

di quærentibus os obstruatur, facturum autem è munere suo, si ipse Concilio interesse per valetudinem queat, quod ut facere dignetur, enixè rogat, se quoque ipsum, si ita statuat, eo venire paratum ostendit, quo uterque præsentia sua commune negotium adjuvare, & Pontifex inprimis difficultates per absentiam suam exortas componere ac decidere possit. Fiduciarias item eidem Drascovitio ad Lotharingum Cardinalem dat literas, & exemplum superiorum ad Pontificem literarum mittit, rogátque ut juxta datam in Colloquio novissimo, cùm Oenipontem ad ipsum superiori anno venisset, nomine regis fidem in promovendis iis, quæ ad laudem & gloriam divini nominis & Christianæ Reipublicæ salutem pertinent, secum conjunctus esse velit. Sub id tempus Hercules Gonzaga Concilii præses, & Hieronymus Seripandus Tridenti decessêre, ille quidem Non. Mart. hic XVI. Cal. Aprilis, in quorum locum suffecti Johannes Moronus, & Bernhardus Navagerius Cardinales. Et Pontifex quidem, qui ultra modum Ferdinandi à nostris, ut rebatur, suscitati literis commotus fuerat, Moronum Oenipontem usque excurrere jubet, ut de Cæsaris consiliis cum Cardinali Lotaringo initis coram plenius cognosceret. Is igitur quia erat rerum gerendarum solertia præditus, Zachariæ Delfini, qui Pontificis res apud Cæsarem procurabat, interventu, cum ipso agit, & facta spe, fore ut ei, in suæ ditionis populorum gratiam, privatim satisfieret, optimum principem à consiliorum cum rege conjunctione paulatim alienat, eóque adducit, ut assentiretur, ut quæ in Concilio decernenda essent, ea tantùm proponentibus Pontificis Legatis decernerentur, ex consensu tamen Oratorum suorum ac principum, & re cum ipsis prius communicata. id etiam impetravit, ut quod nostri urgebant, de Ecclesiæ emendatione, ut in membris, sic etiam in capite mentio induceretur, & ne ea quæ decreta fuerant, rursus retractarentur. In bonam item partem accepit Cæsar Pontificis excusationes, cur ad Concilium venire non posset, ob idque ipse eo proficiscendi consilium omisit. Quibus actis Moronus statim Tridentum revolat, & Pontifice de colloquii cum Cæsare exitu certiore facto, ad Concilii longo tempore intermissi celebrationem seriò se accingit, & Pontifici autor fuit, ut in emendationem, ad cujus nomen Pontificiæ ditionis Episcopi antea cohorrescebant,

rescebant, consentiret: nec Pontifex jam placato & à nostris partibus alienato Cæsaris animo abnuit, missóque Ludovico Antenoreo patritio Florentino, juvene impigro, negotium Morono dat, ut emendationem persequeretur, & quanta celeritate posset, finem Concilio imponeret: quod, quàm lentè & anxiè inchoatum, tam præcipiti festinatione post Moroni adventum ad exitum perductum est. Aliquanto tempore post, revocato ob alia negotia Piscario, Claudius Ferdinandus Quignonius Lunæ Comes, Philippi ad Cæsarem Orator, Tridentum venit, qui consilia cum Cardinali Lotharingo conferre jussus, eíque omnibus præstò esse, & hoc inprimis conjunctis votis urgere, ut decretum initio factum, quo nihil nisi proponentibus Legatis in Concilio agitari debere, sancitum erat, tanquam libertati legitimæ contrarium, revocetur, aut si id obtineri non possit, saltem Synodo declaretur, non intelligi eo præjudicium publicæ libertati factum, quò minùs liceat volentibus, quæ ex Reipublicæ Christianæ utilitate esse videbuntur, proponere. III. Cal. Util. quæ dies B. Petro sacra est, re nemini à legatis Pontificiis communicatâ, neque prius monitis Oratoribus Regiis, sic enim mandaverat Pontifex Philippo gratificari cupiens, ex intimo sacrario, cùm jam sacrum celebraretur, coram ipsis legatis antistitibus, principum Oratoribus sella ex serico villoso nigro à Magistro ceremoniarum, quem in usum ignaro, promitur & infra Cardinaleis ante Patriarchas statuitur, subitóque ex compacto superveniens Lunæ Comes Philippicus Orator, qui nùnquam antea hujusmodi conventibus interfuerat, in ea sedit. Hanc ad rem inopinatam murmure haut occulto inter astanteis exorto, Cardinalis Lotaringus, & regii Oratores se respicere, Lotaringus mirari, & cum Legatis expostulare, quod inscio se & Oratoribus regiis id actum esset, & cùm de thuricrematione, & patina ad osculum præbenda amplius angeretur, illi à legatis responsum, fore, ut eodem tempore duobus turibulis ac totidem patinis res conficeretur. tum eo magis animi discruciari nostri Oratores, cum nulla ratione adduci possent, ut de jure suo & antiqua possessione aliquid concederent, tantóque tumultu res inter has contentiones usque ad Concionem agitata, ut in intimum sacrarii pergentibus legatis & Cæsareo Oratore, ac Ferrerio, post eam vix tandem finitam, symboli recitatio intermissa

fit;

sit; tandem omissa turicrematione, & patinæ præbitione sacrum peractum, statímque Philippici magno comitatu discessere, quasi de subacta nominis Franco-Gallici dignitate triumphantes, magnúmque se illa die operæ pretium fecisse existimantes, revocata in dubium, ad hoc usque tempus incontroversa, regis Christianissimi sedendi in publicis conventibus prærogativa. nec minima sanè legati Pontificii invidia apud omnes laborârunt, qui clandestinâ veluti cum Hispanis machinatione regi pupillo, viduæque matri, tam insigni præjudicio illusissent, neque aliud excusationis loco ajebant, quàm ita sibi à Pontifice, cui parere necesse haberent, injunctum esse. Ferrerius contra palàm vociferari, nec ferendam regi injuriam dicere, jámque se protestari paratum, non de Concilio, cui libertas amplius sua non constet, non de legatis, qui nudi iniquæ Pontificis voluntatis sint executores, non de Philippo, aut Luna ejus Oratore, quippe qui jus suum persequatur, sed de homine privato, qui se pro Pontifice gerit, cùm sit vitio & fœda nundinatione creatus, déque scissura ab eo facta, cujus certas & indubitatas rationes ac probationes penes se habeat, insuper & de appellatione ad futurum Pontificem verè & legitimè electum: ad verum item & legitimum Concilium injecta mentio, Cardinalis Lotaringus longo post tempore pridiè Calend. VIIil. ad Pontificem literas querimoniæ in speciem plenas dedit, quibus non tam de injuria regi, quàm sibi facta, visus est expostulare, quòd re minimè sibi in tempore communicatâ factum esset, ut negotium, cujus ipse inter principes componendi rationes inire potuisset, non eum quem Pontifex optasset exitum habuisset. Quignonio locus seorsim ab aliis Oratoribus in consessu datus, connivente Lotharingo Cardinali & nostris ob viri authoritatem, jam tum manum dantibus. XII. Cal. Jun. Petrus Fontidonius Segoviensis Orationem, Philippi nomine habuit, valde magnificam, in qua regis sui studium præcipuum erga Religionem ultra modum extulit, & in coërcendis sectariis severitatem inprimis commendavit, eo nimirum consilio Mariam Angliæ reginam uxorem duxisse, ut religionem in florentissimo illo regno instauraret, exprobrato item potiùs, quàm commemorato in summissis nuper regi auxiliis beneficio, vanitate gentili addens, virtute acerrimorum illorum, quamvis exiguo numero essent,

religionis propugnatorum factum, ut victoria ad regem inclinaverit, tum Patres ad continuandum & fausto fine peragendum Concilium, nec ulla ratione intermittendum hortatur, in quo non solùm de depravatis moribus, sed de doctrina agatur, illámque sententiam diligenter expendendam iis monet, obliquè nostros & Germanos perstringens, qui multa nunc Christianæ religionis hostibus putant indulgenda, quò benignitate victi ad Ecclesiæ sinum revertantur. Ea sententia vehementi oratione exagitata, tandem subjicit ad Pontificem pertinere, sic sectariorum saluti, Ecclesiæque majestati consulere, ut omnia ex hujus potiùs dignitate, quàm ex illorum libidine geri videantur. Postremo ad severitatem regis sui exemplo incitat, & ut vitiis internis, quæ jam patent, & in omnium conspectu sunt, emendatis, ira Dei placata præsentibus malis remedium maturè adhibeant. Interea facta in Gallia pace, cùm ea, quæ pro regni bono, & propter extremam necessitatem acta fuerant, in reprehensionem incursura appareret, negotium datum fuerat Cardinali Lotharingo, ut proposito periculo, quod regno ab armis civilibus impendebat, factum apud Patres excusaret, & eam regis mentem esse ostenderet, ut dissipatis per pacem factionibus, Ecclesiæ paci seriò incumberet. sed cùm æmulorum & Gallici nominis hostium astu, justas facti excusationes secus accipi Catharina intelligeret, eò virum dignitate ac rerum usu præcellentem mittendum censuit, qui & apud Patres nomine regis, & inde in Germaniam transiens, apud Cæsarem & Regem Romanorum idem munus obiret. Is fuit Renatus Biragus Curiæ sub-Alpinæ præses, cui hoc præcipuè in mandatis datum, ut Patribus persuaderet, non eam regis reginæque matris mentem esse, ut novam Religionem in Regno constituant, aut adolescere & crescere patiantur, sed potiùs ut depositis armis, & sedatis tumultibus minori negotio, & eadem prorsus ratione, quæ à majoribus servata fuit, eos qui ab Ecclesia recesserunt, in viam & ad ejusdem Catholicæ Religionis unitatem reducerent. Id autem non aliter fieri posse, quàm liberi ac legitimi Concilii autoritate, sive nationalis sive universalis: & tutius quidem videri, ut negotium per Concilium universale transigatur, opus esse ut ad id veniendi libertas & securitas omnibus concedatur, quod quamvis non dubitet abundè à Pontifice ac Patribus factum, tamen ob-

ſtare loci commoditatem in Italia potiùs quàm Germania ſiti, quò minùs idoneè ſibi cautum exiſtiment Proteſtantes: nam cupere illos, ut in Germania Concilium celebretur, nec aliter ſibi tutum ad illud acceſſum patere. non ſolùm Germanos, ſed Anglos, Scotos, Danos, & Suecos exiſtimare, quos inauditos condemnari, non ſolùm iniquum, ſed infructuoſum ſit, quippe Concilii tunc exitum pios optare, ut omnes ad unitatem adducantur, qui contra à nobis omninò in poſterum alienabuntur, ſi ſe negligi, & loci incommoditate à Concilii acceſſu excludi videant: nam credere, illos Concilii decretis parituros, in quo non auditi vel admiſſi fuerint, eſſet ſimplicis & creduli nimiùm ingenii, cùm contra ſummè verendum ſit, ne exaſperatis animis patientiam in furorem vertant, ſcriptíſque virulentis Concilii decreta proſcindant, & apud poſteritatem traducant. Itaque mandatum Birago fuerat, ageret cum Patribus, ut cum bona eorum & Pontificis gratiâ Concilium in Germaniam transferretur, & Wormatiæ, Spiræ, Baſileæ aut Conſtantiæ celebraretur. Quibus Tridenti nullo fructu actis, Biragus Oenipontem petit, & cum Cæſare poſt ſolitas de filii electione gratulationes, de Concilii translatione agit: inde ad Maximilianum tranſit, & regis nomine ei de fauſta in regem R. electione gratulatur, próque ſalutari conſilio, de pace in regno ſtabilienda, gratias agit, quod tanquam ab amico & ſapiente principe profectum rex complexus ſit: nunc ſupereſſe, ut rebus pacatis in negotio religionis omnes conjunctis votis & conſiliis incumbant, ut ad Dei gloriam & Chriſtianæ Reipublicæ tranquillitatem Concilium legitimum, ad quod omnes liberè accedant, celebretur: quod ut commodiùs fiat, locum partibus minimè ſuſpectum in Germania deligendum. In eam rem miſſus eodem tempore in Hiſpaniam Henricus Clutinus Oiſellius, & ad Pontificem Ivo Alegrius: qua re Pontifex jam ob pacificationem Gallicam irritatus, ultra modum excanduit, & cum Epiſcoporum ipſorum de ſectaria labe ſuſpectorum, qui in aula & conſiſtorio regis plurimùm poſſent, id ſuggeſtione fieri putaret, eos quamprimum aggredi ſtatuit, ut aut præpoſtero juris ordine damnatos de gradu dejiceret, aut ſaltem fulminatis contra eos decretis, ipſos in religionis cauſa ſuſpectos, & eorum conſilia irrita in poſterum redderet. Sic autem Pontifex executus eſt,

Ad factæ in Gallia pacis famam, diplomate VII. Eid. April. emisso, facultatem facit Cardinalibus, Christianorum Reipublicæ generalibus inquisitoribus, ut omnes & singulos hæreticos, & hæreticorum fautores, receptatores, & auxiliatores de hoc crimine, suspectos, in provinciis ac locis, in quibus Lutherana labes invaluit, & ad quæ ob sectariorum ipsorum frequentiam notorium est tutum aut saltem liberum non patere accessum, commorantes, etiamsi Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, vel etiam Cardinalatûs dignitate præfulgeant, nullis aliis desuper habitis super tuto vel libero accessu probationibus summarie & extra judicium, quantum ipsis inquisitoribus satis esse videbitur, prius tamen receptis indiciis, etiam per edictum in valvis palatii S. inquisitionis & Basilicæ principis Apostolorum, & plateis in urbe solitis, vel in locis finitimis affigendum & publicandum citent, moneant, requirant, ut intra certum & competentem terminum inquisitorum arbitrio præfigendum sub excommunicationis latæ sententiæ, suspensionis & aliis juris pœnis coram ipsis personaliter, & non per procuratorem, defensorem vel excusatorem compareant, & si non comparuerint, de iis in secreto consistorio referatur, & sententia in absentes tanquam convictos decernatur, idque sancitum cum clausula derogatoria. Hac quamtumvis contra leges muniti potentia inquisitores, protinus citant quosdam Episcopos edictis loco & tempore, quibus per diploma licebat, propositis, & in iis Odetum Colinium Castellioneum Cardinalem, qui partes protestantium secutus fuerat, & ex Episcopo Bellovacensi comes Bellovacensis à suis appellabatur, Sannonium Aquensem Archiepiscopum, Joannem Monlucium Valentia Cavarum Episcopum, Joannem Antonium Caracciolum Principis Melfitani F. Fricassinum, Joannem Barbansonum Apameensem, Carolum Gillarium Carnutum Episcopos. Postremò Pontifex quasi gradu per Episcopos ad Principes facto, Joannam Labretanam Navarræ reginam, Antonii Borbonii viduam, injusto juxta & injurioso diplomate IV. Calend. Octobr. emisso, Romam citavit, & nî intra sex menses compareret, tanquam convictam proscripsit, dignitate regia privavit, ejúsque regnum, principatus, ac ditiones amplissimas occupantis esse pronunciavit. Quod rex, regina ac cæteri proceres indignissimè tulerunt, & diploma-

plomate in Consistorio regis publicè lecto res maximi momenti & digna visa est, de qua rex graviter apud Pontificem expostularet, & justas doloris ex eo concepti causas ei aperiret. Itaque confecta de ea re mandata, & ad Henricum Clutinum Oisellium tunc Romæ Oratorem, qui Insulano nuper successerat, missa, quorum hæc summa erat: Vix regem primis per libellos in Gallia sparsis rumoribus fidem habuisse, donec programmata ipsa Romæ locis designatis affixa in suas manus devenerint, ex quibus cùm quem par est dolorem ceperit, ob eas quas scripto comprehendi curaverit causas, primùm quidem cùm Navarræ regina dignatione cæteris regibus par, & ab iis sororis nomine cohonestari solita sit, ejus perinde periculum ad illos pertineat, existimare debere cunctos, quod in illam decernitur, id exemplo aliquando in ipsos recidere posse, atque ideo tanquam fratres obligari ad ferendum ei opem, in communi causa, & eò magis, quòd nunc vidua sit, sed imprimis regem ad id obstringi, & arcta cognatione cum ea ex utroque latere conjunctum, & ipsius mariti agnatum, qui principem locum in regno secundum ipsius fratres tenuerit, & in bello contra Protestantes suscepto nuper occisus sit, liberis in pupillari ætate relictis, quorum natu grandiorem rex in aula educari curet, sicuti ipsius uterque parens olim, & avus in ea educati sint, proinde regem periculum viduæ matris in luctu constitutæ & liberorum patre orbatorum negligere non posse, fidem suam & regum memoriam appellantium, qui Italiæ, Germaniæ, Hispaniæ, Angliæ & aliorum Principum fortunas adversis temporibus semper sublevarunt. sed præcipuè in oculos incurrere Philippi Audacis B. Ludovici F. factum, qui potenti exercitu Navarræ regnum legitimæ hæredi in pupillari ætate constitutæ asseruerit, & ipsam in Galliam secum adduxerit, Philippo pulchro postea matrimonio conjunctam, ex quo Joanna recto stipite descendat. sic etiam olim Joannem Labretanum, Joannæ avum, non absimili tempore, & easdem ferè ob causas, ob quas nunc ei bellum infertur, parte regni pulsum, à Ludovico XII. & ejus successoribus sustentatum ac defensum. Eandem gratiam ac benignitatem in Galliæ regibus expertos ipsos Pontifices, quos illi & sede pulsos sæpe restituerint, & contra hostes potentes defenderint, & magna terrarum accessione dotaverint, ac locupletaverint. Et verò reginam

vicinam ac regni fœderatam esse, ut non nisi magno regni Franciæ incommodo ei bellum inferre possit: regni item non mediocriter interesse, ut vicinos amicos habeat, de quorum quiete vicissim ac securitate curam gerere debeat, ut belli incommodum longius à finibus suis propulsetur. Cùm igitur videat diplomate illo hoc agi, ut veteres amici ditionibus suis expellantur, & novi in locum eorum ad libidinem constituantur, ejus rei sensum apud se acerrimum esse, & meritò vereri, ne, quemadmodum eodem colore Hispani montana insedere, tractu temporis, etiam in plana descendant, & ita inter duos potentissimos reges, qui magno Reipublicæ Christianæ bono nuper in amicitiam coïerunt, bellum aliquando recrudescat. Postremò cum regina amplissimarum ditionum ac possessionum, ratione regni Francisci beneficiaria sit, ad regni jura pertinere, ne extra illud ex quacunque causa Romam aut aliò traducatur, nec per se, vel procuratorem compareat, cum iis ipsis in causis, quæ ad Pontificis cognitionem per appellationes devolutæ pertinent, regni subditi Romam ire cogi non possint, sed Pontifex judices partibus dare teneatur. Igitur id contra dignitatem regiam, jus ac securitatem regni ac regis ipsius existimationem fieri. Quòd si judicii forma inspiciatur, quid à jure civili alienius, quàm ut quis extra forum suum rapiatur, & inauditus damnetur? nam legibus cautum esse, ne extra jurisdictionis suæ limites rei citentur, nec perfunctoriè, obscurè, sed domui aut homini denunciatio fiat: & Bonifacii VIII. constitutionem, quâ sancitur, ut citationes Romæ locis & tempore in ea designatis factæ valeant perinde, atque edicta olim à Prætore proponi solita, ut nimis duram, injustam à Clemente V. in Viennensi Concilio revocatam, saltem mitigatam esse, neque utendum hujusmodi citationibus, nisi constet tutum ad reos accessum non esse. Atqui in Gallia, ubi Navarra domicilium habeat, tutum accessum non esse. dici non posse deinde quid injustius, & ab æquitate naturali magis alienum, quàm reum inauditum damnari. id Conciliis & sacris Patrum decretis vetitum, & nobilissimum ejus rei exemplum apud Ammianum Marcellinum extare de Liberio P. P. qui, Constantio urgente, ut Athanasium damnaret, in exilium abire, quàm contra inauditum reum sententiam ferre, maluit. In judicio item contra Sixtum III, incestûs accusatum instituto, id

à Valen-

à Valentiniano Augusto servatum, ut in Synodo coram L. Episcopis citatus responderet, eam ob causam acta contra Lotharium, Ludovici pii Augusti propter delatum quòd duas uxores simul haberet, à Nicolao I. facta pro irritis habita. Nec plus valere sententiam adversus reginam Navarræ latam, quippe absentem & inauditam. Eum honorem semper Principibus detulisse Pontifices, ut eos per Legatos monerent, antequam quidquam in eos decernerent. Sic Alexandrum III. cùm de Thomæ Cantuariæ Archiepiscopi cæde ageretur, duos Cardinales in Angliam ad Henricum II. regem misisse, ut coram iis à criminibus objectis se purgaret. Sic nuper à Clemente VII. in Henrici VIII. causa factitatum esse, misso ad eum Laurentio Campegio Cardinali, ut judicium ritè factum concedatur. quomodo fieri posse, ut reginæ bona, quæ tanquam regni beneficiaria ad regem pertinent, in prædam exponantur, & occupantis esse annuncientur? Itaque sic regem existimare, Pontificem falsis rumusculis deceptum, & ministrorum non sincera fide, in eo negotio versantium, neque ad pacem publicam spectantium astu & fraude instigatum, ut ab insita bonitate discederet, & ad consilia sibi dedecorosa, suæ & Ecclesiæ Rom. autoritate damnosa, & quæ amicorum voluntates ab ipso alienent, pacémque Reipubl. Christianæ conturbent, animum inclinaret, idque ut sibi persuadeat, hac inprimis ratione adduci, quòd nuper tanto studio Antonii reginæ mariti, dum in vivis esset, causam, quam nunc post ejus mortem oppugnat, amplexus sit, restitutionem occupati regni, & ut saltem Sardiniæ regnum compensationis loco traderetur, apud Philippum urgendo. Sed nihil æquè regem offendere, quàm quòd, cùm tot reges, principes, civitates XL. abhinc annis à R. Ecclesia defecerint, & in eandem culpam incurrerint, in eorum neminem hactenus, eadem via ac severitate animadversum sit, quos tamen, si jus æquum servetur, pro delicti antiquitate prius castigatos oportuit, ut hinc appareat occasionem ab inimicis captatam, quâ viduam, liberósque ejus pupillos, dum rex minorennis, in quorum patrocinio illi erant, bellis civilibus distringeretur, quasi facto impetu, nec opinantes opprimerent. quò magis enitendum regi esse, quo inconsulto hæc accusatio adversus sibi conjunctam Reginam instituta sit, ut eam ab injuria, se simul à contemptu vindicet. & verò si religionis causa, & ad Dei glo-

gloriam instituta fuit, de animæ ipsius salute, Pontificem cogitare antè omnia decuit, & ex Dei Verbo idonea remedia adhiberi, non autem regna ejus ac ditiones proscribere, & occupanti ad prædam exponere. nam supremam Pontifici in id concessam potestatem, ut animarum saluti & Christianæ tranquillitati consulat, non ut principes regnis exuat, & de eorum possessionibus pro arbitrio statuat. quod non nisi summo Ecclesiæ dedecore, & quietis publicæ detrimento, in Germania & alibi superiores Pontifices fecêre. proinde rogare regem ea, quâ potest & debet demissione, ut sententiam contra reginam latam revocet, omnémque causæ hujus cognitionem ministris suis interdicat, testimonio publico ea de re edito: nî faciat, regem non spontè, sed coactum remedia in similibus causis à majoribus usurpari solita, juxta regni jura ac leges adhibiturum: sed ante omnia protestari invitum se facturum, ut quod culpæ eorum, qui temeritate suâ ei hanc necessitatem imponunt, attribui debet, potestate à Deo concessâ & imploratâ amicorum ope, in tam justa causa uti cogatur. Seorsim alia ampliora mandata pro Episcoporum causa ad Oisellium missa, in quibus de legitima Pontificum potestate, Imperatoris ac Regum & in causis Ecclesiasticis autoritate, de libertatibus, juribus & immunitatibus Ecclesiæ Gallicanæ multa inserta erant; cumulata, & in eam rem Parisiensis Curiæ S. C. exemplo etiam Maximi Valentiæ Episcopi in medium adducto, qui cùm plurium criminum postularetur, cognitionem tamen rei ad Ecclesiæ Gallicanæ Episcopos pertinere Bonifacius I. pronunciavit. Id constare ex Bonifacii ipsius testimonio in Ivonis Carnutum Episcopi decretum relato, parte V. cap. CCLXXI. His mandatis instructus Oisellius, homo vehemens, & impiger regis minister, pervicit apud Pontificem, ut judicialia contra Episcopos acta omitterentur, & sententia contra Navarræ reginam lata revocaretur: quod & obtinuit. nam ne hodie quidem inter Pii IV. constitutiones reperitur. Cùm V. petitionibus, quas modo retulimus, à Concilio non satisfieret, Regina XV. Calend. Jun. ad Lansacum dederat literas, quibus de protelatione ac dilatione illa acerbè conquerebatur, ac fore docebat, ut spes de Concilii successu, in piis mentibus concepta, & opinione integritatis eorum, qui eò convenerunt, passim excitata, sine fructu evanesceret, & dissimulatione ac conniven-

tiâ

tiâ magis ac magis iram Dei in nos inflammaret, qui res sacras emendatione ac severa castigatione egere cunctis manifestum fecerit, ob idque ad Concilium celebrandum tot vitæ sanctimoniâ & eruditione præclaros viros, ex omnibus Orbis partibus invitaverit ac coëgerit, cùmque videat nos nihilominus tam contumaciter ejus voluntati reluctari, non posse non gravissima in eos, qui tam sanctum opus, & paci Ecclesiæ necessarium, remorantur, pœna animadvertere. Ea de causa regem ad Cardinalem Lotharingum perscribere, ut antistitum Gallicanorum, qui Tridenti sunt, concilium cogat, & habitâ maturâ deliberatione apud Patres instet, ut petitionum nuper regis nomine propositarum ratio habeatur, & de iis quamprimùm decernatur. Eodem die regis ad Cardinalem Lotharingum in eam rem datæ literæ. Verùm ille, qui Pontificis gratiam publicæ rerum nostrarum saluti, ipsiúsque regis voluntati anteponeret, diem de die ducendo, ad ultimum, ut ex occasione spem illam omnino frustraretur, cum bona regis venia ad Pontificem proficisci statuit, per absentiam suam ratus, nihil à regis Oratoribus in eo negotio factum aut innovatum iri. Haud multò post impetratâ à rege veniâ, & Lansacus Galliam repetivit. Cùm igitur Lotharingus XIV. Calend. Octobr. Tridento discessisset, abductis secum Ebroicensi, Meldensi, Dolensi, Cenomanensi, & Tutelensi Episcopis, interea instantibus Legatis regiis, ut in rei Ecclesiasticæ ac morum emendationem sedulò incumberetur, Patres, ut regis Christianissimi petitiones eluderent, de libertate, & immunitatibus Ecclesiasticis contra omnium regnorum ditionum ac principum privilegia, libertates, jurisdictionem ac legitimam potestatem aliquot decreta confecêre, in quibus multa erant, quæ speciatim regem Christianissimum spectabant. Qua re cùm sibi ac regi illudi viderent, Arnoldus Ferrerius & Vidus Faber acceptis à rege, quem antea omni de re certiorem fecerant, literis ac mandatis, magis opportuno quàm captato tempore, dum Cardinalis Lotharingus Romam profectus abesset, intercesserunt. Ad eos rex Silvani fano V. Cal. Septembr. dederat literas, quarum summa erat, jubere regem, ut petitionibus propositis insisterent, quibus si satisfiat, suo nomine pollicentur, se nulli Christianorum principum pietatis fervore & propensa voluntate in promovendo Concilij negotio

cessurum, sin quod hactenus factum sit, levi manu insanabilia vulnera tractentur, & fasciata, tantùm non curata plaga, vera ac necessaria remedia omittantur. cúmque de rei Ecclesiasticæ emendatione agatur, in principum potentiam Conciliarium decretorum acies torqueatur, nolle, ut præsentiâ legatorum suorum, magno suæ ac regni dignitatis & libertatis præjudicio, decretis injustis autoritas accedat: ad séque esse perlatum, in Concilio de matrimonio Antonij Borbonij, & Joannæ uxoris, tanquam illegitimo declarando, & Henrico ipsorum filio spurio pronunciando actum esse, quibus actis nolle ut illi interveniant. Itaque jubere, ut post repetitas juxta illa mandata petitiones, nisi Patres iis acquiescant, quamprimum Tridento relicto Venetias concedant, ibíque nova mandata operiantur. Mandatis item continebatur, regis unicum votum fuisse & nunc esse, ut per seriam Ecclesiasticæ rei, & morum emendationem, quorum depravatione factum esset, ut multi ab Eccesia R. defecissent, accedente universalis Concilii autoritate, inter dissidentes de religione sententias, concordia sanciretur, eáque de re procuratores suos ac internuncios sæpius cum Pontifice & Patribus egisse petitionibus propositis, quibus hactenus minimè satisfactum sit: sed præter spem accidisse, ut leviter tractato emendationis negotio in Principum jura, libertates, potentiam, Patres eam, quam non habent potestatem exercerent: Id verò ipsos neque posse, neque debere, neque ipsorum fori esse, ut in civilem administrationem inquirant, constitutionibus & consuetudinibus, in quarum possessione Principes à longo tempore sint, derogent, aut ipsos Principes diris devoveant, quæ omnia ad seditionem & publicæ tranquillitatis perturbationem cùm pertineant, non passurum regem, autoritatem, quam à majoribus integram accepit, injustis eorum censuris convelli; imò jubere, si Patres ulteriùs in labefactanda Regia potestate, & dignioris loci prærogativa in dubium revocanda pergant, ut ipsi intercedant, & Tridento discedant: moneántque interim antistites Gallos & Theologos, qui istic sunt, ut emendationem, bono regni ob religionis causam scissi, & tot animarum, quæ se à reliquo copore sejunxerunt, solatio institutam quantum possint, syncerè & sedulò urgeant, ob idque Tridenti maneant: regem ita velle & ipsorum prudentiæ ac conscientiæ committere, ne deliberationibus, quæ regis regní-

que

que dignitati, ac prærogativæ, præjudicant, intersint, aut eas suffragiis vel præsentiâ suâ comprobent. Ad extremum, ne potestas sua ob ætatis defectum in dubium vocari posset, per legatos suos Patribus significandum curat, quomodo post Franciscopolim ex Anglis receptam, ipse Rotomagi majorem se declaraverit, frequenti principum, procerum, nobilitatis ac populi corona, & magno omnium ordinum consensu. Secundùm hæc Legati X.Cal.Octobr.cùm viderent, nullum finem procrastinationibus & affectatæ Patrum moræ fieri, interim urgeri illa contra principum ac regni Galliæ inprimis dignitatem ac libertates, proposita ab Episcopis Pontificis emissariis capita, in consessum veniunt, ubi Arnoldus Ferrerius hanc Orationem habuit. Liceat Patres S. nobis Oratoribus regis Christianissimi, iisdem verbis nunc vobiscum agere, quibus olim egerunt Judæorum Oratores cum Aggæo, Malachia, & Zaccharia ultimis Prophetis, & aliis Dei administris, qui tum Hierosolymis convenerant: Num jejunabimus & flebimus quinto adhuc & septimo mense? siquidem CL. anni elapsi sunt, ex quo reges nostri petierunt à Pontificibus Ecclesiasticæ disciplinæ, jam tum labentis restitutionem, missis Oratoribus ad Synodum Constantiensem, Basileensem, Lateranensem & Tridentinam, primum Jo. Gersone magni nominis Theologo, &, haud ita diu est, Petro Danesio eruditissimo viro, Episcopo Vaurensi, nunc verò illustrissimo Cardinali Lotharingo, vido Fabro eloquentissimo collega meo, quorum orationibus nihil aliud efflagitatum, quàm ut de Ecclesiæ ministrorum emendandis moribus seriò ageretur, & tamen adhuc nobis jejunandum & sitiendum est, non ut illis Judæis, quinto & septimo mense sed totos jam CC. annos, atque utinam non CCC. & multo ampliùs. At, inquiunt, vobis abundè satisfactum est IV. Sessionibus, tot anathematis ac dogmatum decisionibus; & certè fatemur, si aliud pro alio solvere invito creditore jus est, nobis satisfactum esse: sin minùs, adhuc creditores sumus, quos nunquam anathemata, & dogmatum definitionem postulasse scitis: testeis appello vos, Illustriss. Leg. quibus septuagies septies hoc ipsum prædiximus; Vos item Clariss. Cæsareæ Majestatis Oratores, quibus cum regis nostri jussu sæpiùs mandata nostra communicavimus: sciunt & hoc vestrûm complures P.S. Itali & Hispani, Verùm habenda fuit illorum ratio, qui dogmatum

definitionem urgebant:quod & nos concedimus,modò & nobis concedant,in judicio familiæ ercifcundæ femper filij primogeniti,hoc eft, regis Chriftianiffimi habendam effe rationem. Quod verò libello fuperiore menfe propofito planè in eo fatisfactum dicant,id cùm minimè nobis videretur,ne tamen in re tanti momenti nimiùm judicio noftro tribueremus,libellum cum brevibus notis ad regem quàm expeditiffimè mifimus,qui confultis principibus ac proceribus,fecretiorífque confilij prudentiffimis fenatoribus,nobis refcripfit,nihil in eo reperiri, quo Catholici homines per Galliam in officio retineantur,adverfarij concilientur, aut confirmentur infirmi; pauca adeò in eo effe, quæ cum antiqua Patrum difciplina conveniant,multa verò quæ ei adverfentur, non effe illud tanto tempore expetitum Efajæ emplaftrum ex maffa caricarum confectum, quo Reip. Chriftianæ vulnera fanarentur: imò magis Ezechielis opus tectorium,quo etfi fanata effent vulnera,rebellarent & recrudefcerent.Quæ verò de principibus diris devovendis, & à communione Chriftiana removendis, adjecta funt,effe fine ullo veteris Ecclefiæ exemplo, & in hoc tanto ob religionem diffidio feditiofis hominibus, quorum hodiè nimis magna copia eft, latiffimam per ea feneftram ad defectionem aperiri. Dein quod de principum emendatione fubjicitur, eò pertinere,ut antiquiffima Ecclefiæ Gallicanæ libertas omnino tollatur, & regum noftrorum minuatur ac convellatur autoritas. Nam multa eos cum in fide & obfequio R. S. & Pontificum permanerent, de rebus facris decreviffe & exemplo Conftantini Magni, Theodofij, Valentiniani, Juftiniani, & aliorum Imperatorum permultas leges condidiffe, quas ipfi Pontifices in decreta fua retulerint,præcipuófque illarum autores, Carolum Magnum & Ludovicum IX. Divorum nomine dignos cenfuerint:poftea ex earundem legum præfcripto antiftites apud nos Ecclefias piè & Chriftianè rexiffe, neque tantum poft tempora Pragmaticæ fanctionis,quod plerique falsò exiftimant, aut poft pacta conventa Leonis X. & Francifci I. fed CCCC. ampliùs annis ante editum decretalium volumen has leges viguiffe; dein fuccedentibus & in earum locum fubftitutis Decretalibus, magno Ecclefiæ Gallicanæ odio antiquatas fuiffe: poftea edictis Philippi Pulchri, Philippi Valefij, Caroli V. Caroli VI. Caroli VII. reftitutas

ac defensas: nunc quoque Carolum, cujus nominis regibus singulari Dei providentia religio Catholica in Gallia curæ fuit, majorem declaratum, velle leges libertatésque Ecclesiæ, etsi proximis temporibus non nihil malignitate & ambitiosorum hominum importunitate labefactatas, posteris suis sartas, tectas relinquere, nihil quippe in illis esse, quod Ecclesiæ universalis doctrinæ, antiquis Pontificum decretis, & Oecumenicis Synodis repugnet: quod ex enumeratione speciali facilè est intelligere, & ne singula attingam, & tamen de iis, quæ maximè eo libello convelluntur, aliquid dicam, antiquissimam appellationem esse constat: quo remedio Galli soliti sunt eludere, non Pontificem, cui præcipuum semper honorem detulerunt, sed præter illius mentem, contra sanctissima Ecclesiæ decreta, ac regis constitutiones impetrata diplomata. Præterea si qui sunt, qui velint impedire, quò minùs reges Christiani instante necessitate subditorum suorum bonis, proventibus & ecclesiasticis vectigalibus liberè uti possint, ij sciant, per potestatem & autoritatem non ab hominibus, sed à Deo datam, leges item Galliæ antiquissimas, & Ecclesiæ Gallicanæ libertatem, id illis licere. Itaque non satis mirari rex potest, quomodo vos P.S. qui tantùm vestri causâ, hoc est, restituendæ disciplinæ Ecclesiasticæ ergò huc convenistis, re infecta ad eorum emendationem, quibus etiam dyscolis obediendum, & pro quibus semper esse orandum præcipit sine distinctione B.A. Paulus, studia vestra transtuleritis: id vero multò minùs ferre potest, ut reges ac principes, qui qualescúnque sunt, & à Deo hominibus dantur, primo quoque tempore, quod ne in plebejum quidem hominem, nisi in gravissimo delicto perseverantem jure licet, vestris suffragiis ab Ecclesiæ communione excludatis. Nam neque Michaël Archangelus Diabolo, neque Micheas aut Daniel Achabo & Nabuchodonosoro, quantumvis impiis regibus, ausi sunt maledicti notam impingere: neque vos P.S. vos, inquam, Ecclesiæ militantis columina decuit, principes, Ecclesiarum alumnos ac nutritios, regem denique Christianissimum, in quem præcipuè jura regni, & antiquissimas majorum suorum leges, hoc est, Ecclesiæ Gallicanæ libertates propugnantem hæc faba cuditur, diris devovere. Atqui si veterem Ecclesiæ disciplinam restituere, adversarios ad unitatem ac resipiscentiam revocare & cogere, reges ipsos, quod

adeò ambitis, emendare vultis, in Ezechiam illum regem optimum inſpicite, qui ut corruptos Eccleſiæ mores corrigeret, non ſolùm non fecit quod Achabus Pater impius:ſed ne id etiam quod pii reges Jotan avus, Azarias proavus, Amazias abavus, & Joas atavus fecerant (ij enim excelſa non everterant) verùm ad majores aſcendit, & exemplum Joſaphati, qui altaria ſuſtulit, ſibi propoſuit. Ita hodie proponendi ſunt vobis, non patres, non avi, non proavi, nam etſi doctiſſimi fuerint, tempora tamen noſtra turbulentiſſima non viderunt: verùm enitendum eſt altiùs ad majores, ad Ambroſium dico, Auguſtinum, Chryſoſtomum, & illius temporis Epiſcopos, quibus idem fuit olim negotium cum Donatiſtis, quos, licèt plures numero Catholici eſſent, non tamen armis vicerunt, aut principes ad bella incendendo, & interea reduvias curando, ſed oratione, bono vitæ exemplo, & aſſidua puráque verbi divini promulgatione: ſic boni illi Patres cùm ſæpius Ambroſios, & Chryſoſtomos formaſſent ac præſtitiſſent, Eccleſiam purgârunt, & Principes Theodoſios, Honorios, Arcadios, Valentinianos & Gratianos effecerunt, quod & vos facturos non deſperamus, atque ut faciatis, oramus D.O.M. Patrem D.N. JESU CHRISTI. Atque ut finem dicendi faciamus, hæc ſumma regis mandatorum, ac votorum eſt, ut nihil contra majorum ſuorum leges, nihil contra ſuam autoritatem, Gallicanæque Eccleſiæ libertatem decernatis. Si contra feceritis, ut nos decretis veſtris intercedamus, ſicuti nunc intercedimus, ea tamen conditione, ſi omiſſâ regum causâ, in id tantùm, cujus cauſa huc conveniſtis, ſeriò incumbere placuerit, ut ejuſdem operam, ſtudium, gratiam ad promovendum Concilij, in cujus exſpectationem erecti ſunt omnium gentium animi, negotium, & noſtram ſi qua eſt, induſtriam ac diligentiam vobis deferamus; deſinens, cùm Cœlum & terram de petitionis atque adeò *proteſtationis* ſuæ æquitate appellaſſet. Immane quantum Patres commoti ſunt, cùm Itali, tum verò ex noſtris Nicolaus Pelleveus Archiepiſcopus Senonenſis, & Hieronymus Sucherius Clarevallenſis Abbas, ambo ſtrenui propugnatores habiti, & ob id poſtea, uti creditum eſt, in Collegium Cardinalium allecti, quòd Pontificiæ authoritati regis ac regni cauſam poſthabuiſſent. Ii initiò ſine regis mandato factam proteſtationem arguebant, obliquè perſtricta oratorum regiorum, quaſi de religione

ne

ne suspectorum fide, verùm ubi de mandatis constitit, ad alias artes confugiunt,& orationis habitæ partes plerásque aut malè intellectas, aut cavillatoriè detortas calumniantur,ita ut Ferrerius apologiam pro ea scribere coactus sit, in qua extrema perridiculum est, quod ait,quosdam ex Episcopis qui aderant, cùm non intelligerent quid verbo intercedendi significaretur, à proximè sedentibus quæsiisse,pro quo oraret Rex Christianissimus.ad quæ non aliter respondet Ferrerius,quàm exauctorandos eos fuisse, sicuti ab Honorio III. factum memoriæ proditum est,qui Episcopum Calviniensem dignitate privavit,eo tantùm nomine,quòd fateretur se grammaticam non didicisse.Longè acerbioribus verbis habitam reperio in Commentariis Jacobi Burdini regi à secretis epistolis,qui negotia Italiæ,atque adeò Concilii tunc tractabat, nam orationi manu Burdini ipsius additum erat, eam ab oratoribus regijs Ferrerio & Fabro Tridenti mense Septembri pronunciatam fuisse, quod vix putarem, nisi Jacobus Valdesius in libro de dignitate regum regnorúmque Hispaniæ,& honoratiori loco eis,eorúmque legatis à Conciliis & R.S. jure debito, Granatæ diu pòst anno M DC LXII. edito, omnem dubitationis scrupulum tolleret, inserta Itali cujusdam Epistola;qua in tumultu illo cùm orator Hispanus separatum ab alijs principum legatis locum, Pontificiorum legatorum permissu usurpavit, eadem verba,quæ supra retulimus,à nostris oratoribus usurpata memorantur, iis autem inaudita Italorum auribus libertate invehebatur in Pium IV. quòd tanquam pater impius filium primogenitum,hoc est,regem Christianissimum inauditum perverso omni judiciario ordine condemnâsset, ablata sessionis,quâ secundum Imperatorem, cæteros orbis principes præcedere est solitus, prærogativa. In eam rem cùm multa de facti iniquitate conquestus esset,addit Pium IV. in sua causa judicem, potestatem sibi supra universale Concilium arrogare, & perverso hoc in regis pupilli causa judicio, dum falsò unitatem & Ecclesiæ concordiam prætexit, hoc agere, ut maximorum regum bene compositam pacem perturbet,& concordes fratres inter se committat,mutato per vim & scelus ordine,quo semper & novissimè in Concilio Constantiensi & Lateranensi sederant regis Christianissimi oratores.Tum subjicit,licèt invitissimis,justa & necessaria de causa sibi inde

inde discedendum esse, ubi nullum legibus locum, nullum antiquorum Conciliorum, nullum libertatis vestigium Pius IV. relinquat. Nam quid à Patribus judicandum proponitur, aut ab iis judicatum publicatur, quod non prius Romam missum Pio IV. placuerit? Eam nimirum toties delati & procrastinati judicii petitionum regis causam, nec aliam esse, quàm quòd ille ex epistola Hadriani VI. optimè novit, curatis quantumvis membris, corpus planè sanitati restitui non posse, nisi etiam caput diligenter curetur. Addita erant ad extremum. Hic est igitur Pius IV. ad quem solum hominem præsens hæc nostra denunciatio & protestatio pertinet, sedem Apostolicam, summum Pontificem S.R.E. pro cujus dignitate augenda majores nostri sanguinem toties fuderunt, & adhuc hodie in Gallia acriter pugnatur, veneramur, suspicimus, & maximis ad cœlum laudibus efferimus. Pij autem IV. Imperium detrectamus, quæcunque ejus sunt decreta, & sententias repudiamus ac contemnimus, illum pro vicario Christi, pro capite, pro Petri legitimo successore aspernamur & rejicimus: & cùm nihil Tridenti, omnia Romæ agantur, & quæ publicantur, magis Pij IV. placita, quàm synodi œcumenicæ decreta censenda sint, denunciamus, & testamur, quæcunque in hoc conventu, hoc est Pij IV. motu decreta sunt, & deinceps decernentur, aut publicabuntur, ea neque Regem Christianissimum probaturum, neque Ecclesiam Gallicanam pro decretis universalis Concilii habituram. Interea quotquot estis Galliæ Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Theologi, vos omneis hinc abire rex Christianissimus jubet, redituros, ut primum D.O.M. Ecclesiæ Catholicæ universalibus Conciliis pristinam formam ac libertatem reddiderit, rex autem Christianissimus debitum dignitati ac majestati suæ locum recuperaverit. Eam orationem habitam vix puto, quam tamen inter commentarios Jacobi Burdini à secretis epistolis, qui negotia Italiæ, atque adeò Concilii tunc tractabat, reperi cum titulo, quasi ab oratoribus regiis Ferrerio & Fabro Tridenti mense Septembri pronunciata esset. Facta protestatione oratores VI. Cal. Octobr. ad regem dant literas, quibus eum de re omni certiorem faciebant, & invidiam facti deprecabantur, in eo quòd à malevolis, per Cardinalis Lotaringi absentiam, tempus captâsse dicebantur, & ita rem excusabant, quòd cùm mandata sua Lotaringo, sicuti

jussi

jussi erant, ante discessum suum Romam communicâssent, ut capita illa libello comprehensa non proponerentur: cùm verò legati post Lotaringi discessum statim nutâssent, & à Patribus cogi se dicerent, ut nisi capita illa proponerentur, ulterius se in negotio Concilii non processuros palàm dicerent, ea re præter voluntatem coactos, antequam cum Lotaringo, qui jam Romæ erat, per literas agere possent, in Publico Patrum consessu decretis intercedere. Id literis pluribus postea Ferrerius ipse ad Lotaringum & Philibertum Cardinalem excusavit, dum adhuc Tridenti esset, & postquam Venetias, sicuti jussus erat, concessit. Rex ipse, qui & actionem ratam habuit & laudavit, postea misso Francisco Bollerio Manna ad oratores suos, qui Venetiis erant Moncello, V. Idus Novembris, dat literas, & ad Cardinalem Lotaringum inprimis, qui jam Româ Tridentum redierat, quibus facti necessitatem excusabat, & ut id in bonam partem acciperet, rogabat, darétque operam, ut capita illa à legatis intercedentibus oratoribus suis proposita revocarentur: Interea dum id fieret, oratores regii Venetiis manere jussi, nec prius Tridentum redire, quàm negotium illud amicè compositum esset. Cùm igitur Lotaringus videret, nihil nisi regis jussu factum, idque regem postea ratum habuisse, ne tamen nihil profectione sua Romæ fecisse videretur, & gratiam Pontificis, quam unicè aucupabatur, interim retineret, author fuit, ut loco illorum capitum, quibus Cæsaris, regum ac cæterorum principum authoritati plurimum præjudicabatur, quæ plura & ampliora erant, unicum substitueretur, quod numero XX. in sessione XXV. hodie habetur, quo in genere, resectis illis, quæ Galliæ regis authoritatem, Ecclesiæ libertatem speciatim spectabant, decreta & sanctiones in sacrarum personarum & libertatis Ecclesiasticæ gratiam, contra ejus violatores factæ confirmantur, admonentúrque Cæsar, reges, respublicæ, principes ut quæ Ecclesiastici juris sunt, tanquam Dei patrocinio tecta venerentur, nec ab ullis sibi subjectis, cujuscunque dignitatis sint, violari patiantur. Ita protestationi, nullo tamen publico instrumento revocatæ allatum utcunque ex Lotaringi consilio remedium. Interea dum hæc agerentur Id. Quil. XXIII sessio Tridenti celebrata est, in qua de sacramento ordinis actum, post ingentes & illo consessu indignas, quod & Patribus à P. Fontidonio

Philippi nomine exprobratum est, de potestate Pontificia altercationes, & III. Id. Novembr. XXIV. sessione, de sacramento matrimonii agi cœpit, & honestas sua quodammodo sanctissimo conjugii vinculo restituta est. Nam cùm antea insciis parentibus, & iis qui loco parentum sunt, matrimonia plerunque inter inæquales personas sine ulla denunciatione passim, in Italia præcipuè contraherentur, quæ tamen, quia sacerdotis & Ecclesiæ authoritas intercesserat, legitima habebantur, & ita matrimoniorum honestas paulatim adulterari, & in turpissima contubernia degenerare cœpisset, nostri qui honestatis illius semper studiosi præ cæteris fuêre, institêre apud Patres, ut clandestina matrimonia, quæ à filiis familiâs contrahuntur, sine consensu eorum, in quorum potestate sunt, tanquam legitima prohiberentur, eáque de re Gentianus Hervetus ex sententia Theologorum Scholæ Parisiensis gravissimam orationem jam antea meditatus fuerat, eam in Concilio, quod Bononiæ tunc celebrabatur, habiturus, id Dei Verbo congruere ostendens, nam Exod. XXX. capite scriptum esse, si quis seduxerit virginem nondum desponsatam, & dormierit cum ea, dotare eam teneri, & habere in uxorem, sed si pater noluerit, pecuniam eum depensurum juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt: Evaristum item sanxisse, aliter legitimum non esse conjugium, nisi ab his, qui super fœminam dominationem habent, & à quibus custoditur, petatur uxor. Quod ex capitularibus Caroli legibus desumptum est, lib. VII. cap. CCCLXIII. alii LVIII. Et Tertullianum scripsisse, in terris filios sine consensu parentum ritè & jure nubere non posse. Ita tamen super iis statuit synodus: clandestina quidem matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit, & proinde jure damnandos illos, ut eos S. Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, quíque falsò affirmant, matrimonia à filiis familiâs sine consensu parentum contracta vetita esse, & parentes ea rata vel irrita reddere posse. Verùm S. Dei Ecclesiam ex justissimis causis illa semper detestatam esse atque prohibuisse. quibus verbis Momorantianum edictum, de quo supra demonstravimus, proculdubio sugillabatur. certè Gallicanam Ecclesiam semper à clandestinis illis contuberniis abhorruisse arguunt denunciationes, quas banna vulgò appellamus,

lamus, quæ consuetudine Gallicana invaluisse in confesso est, ut patet ex capite XXVII. quod ad Episcopum Bellovacensem dirigitur, de sponsalibus lib. IV. Decretalium: quod & observabatur in Ecclesia Papiensi, quæ legibus nostris regebatur, sicuti item patet ex capite VI. & cap. ultim. qui matrimonia accusare possunt, collectione 1. Epistolarum decretalium ab Ant. Augustino Episcopo Ilerdensi, viro optimo & JC. præstantissimo edita: quod postea in orbem universum porrectum est ab Innocentio III. ex Lateranensis Concilii decreto, uti videre est ex capite III. de clandestina desponsatione. Apud nos & Claudius Espencæus vir nobilitate ac eruditione, an sincera pietate major, incertum, multa in eam rem scripserat, consilio ante biennium edito ad illustrissimum virum Michaelem Hospitalium Franciæ Cancellarium, quo hujusmodi matrimonia nulla, invalida & irrita, & jure Divino ac humano prohibita, pravámque consuetudinem tot juribus contrariam, corruptelam veriùs, ac meritò & necessariò corrigendam esse multis rationibus & testimoniis evincit, salvo semper & incolumi S. matris Ecclesiæ, & S. S. Apostolicæ judicio. Verùm hæc historiæ legem excedunt. Tandem pridie Non. Decembr. ultima sessio XXV. celebrata est, in qua de purgatorio, de invocatione, veneratione & reliquiis S. S. & sacris imaginibus agitur: & duella inter alias res, quæ ad emendationem pertinent, gravissimis interminationibus prohibentur, & Imperator, reges, duces, principes, marchiones, comites & alii, qui in ea consenserint, aut locum assignaverint, ex Ecclesiæ communione eliminantur: qui verò pugnam commiserint, & qui eorum patrini vocentur, excommunicationis, ac omnium bonorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrunt: edicitúrque ut tanquam homicidæ, si periculum evaserint, puniantur: si in conflictu ceciderint, perpetuò Ecclesiasticâ sepulturâ careant. In eam rem idem Pius Pontifex triennio ante Idus Novembr. diploma emiserat, renovata ac confirmata Clementi VII. super eadem re sanctione. De indulgentiis item decretum factum. Ac postremò ut finis Concilio imponeretur, placuit, ut omnium quæ sub Paulo III. Julio III. & biennio abhinc in hâc synodo decreta ac definita sunt, confirmatio nomine S. Synodi per Apostolicæ sedis legatos, à beatissimo R. Pontifice peteretur, & ita dimissa

Synodus. Acclamationes dein factæ, ídque muneris suscepit Cardinalis Lotaringus, majore vanitate an imprudentiâ incertum. Quippe qui videret, id citra injuriam in regem Galliæ fieri non posse, cujus nomen, quòd semper antea, dum Carolus V. Cæsar in vivis ageret, expressum fuerat, nunc ne præjudicium Philippi filii dignitati fieret, collectivo regum nomine confundi utcunque necesse esset: quod cùm illi postea in regis consistorio objectum fuisset, pacis & concordiæ inter potentissimos principes Reipublicæ Christianæ bono conservandæ studio factum excusavit. Postea Pontifex Romæ gravi habita in Cardinalium consessu oratione, Synodi acta confirmavit, qua mores Ecclesiasticorum jam esse mutandos pronunciavit, & quòd finis Concilio impositus esset, Deo gratias agendas. Tum Cæsarem ob id laudavit, ac Legatos Apostolicos & Episcopos, séque decreta Concilii, licet ipse legibus solutus sit, ad unguem inviolabiliter servaturum recipiens. addidit, si quid omissum foret, id se diligenter suppleturum, negotio dato Morono & Simonetæ Cardinalibus, ut si quid iis contrarium in consistorio agatur, illi intercedant; si quid adversum postuletur, itidem provideant: ipse verò Synodi decreta se rata etiam recusantibus principibus habiturum pollicetur, ita ut nunquam iis derogaturus sit, nisi fratribus suis ex evidenti urgentéque causa consentientibus. Cardinales item qui se vivo per largitionem cæterorum vota Pontificatui ambiendo coëmerint flagitiosè notaturum, & in tanti sceleris reos jure ac legibus vindicaturum: scholas erudiendis adolescentibus Romæ ac Bononiæ tanquam faciendis præficiendorum ministrorum seminibus instituturum. Tum edicit, ut Episcopi ad gregis sui curam assidui sint, & quos domi Cardinales detineant, quamprimum dimittant, se propterea in urbis gubernatione deinceps protonotariorum, non episcoporum opera usurum. Item ut Cardinales, qui Ecclesias suis reservatis sibi fructibus & administrationem, partitis inter se fructibus, restituant: ejus qui in episcopum confirmetur, vita, mores, ac doctrina diligenter à tribus ordinum capitibus & relatore examinentur. Postremò mandatum legatis Cicadæ, item Bononiensi, ac Vitellio Cardinalibus, ut earum rerum, quæ ad Concilii confirmationem & executionem pertinent, curam suscipiant, ac nè quis contra ea, quæ ipse constituit, quid faciat. Eodem tempore edita

est protestatio contra Synodum Tridentinam, nomine concionatorum aliquot Augustanæ confessionis, cui inter alios subscripsêre Tilemannus Heshusius, Nic. Gallus, Joh. Vigandus, Matth. Judex, Joachim Vestphalus, Matthias Flacius Illyricus. Apud nos non ita probata primùm, nec inter ipsos quidem, qui interfuerant, theologos: quin & dicteriis ac libris publicè exagitata fuit: nam Cl. Sanctium celeberrimum theologum, & Lotharingi Card. studiorum ac consiliorum perpetuum comitem, cùm solemne carmen in Concilii primi Apostolorum clausula usurpatum, VISUM EST SPIRITUI SANCTO ET NOBIS, repeteret, vulgò dicere solitum memorant, in Tridentina Synodo plus NOBIS, quàm SPIRITUI SANCTO tributum esse: cùm innuere vellet, majorem defectuum privatorum, quàm Dei gloriæ in ea rationem habitam fuisse. Longo autem post tempore Gilb. Genebrardus Benedictinus Hebraicarum literarum regius Professor, & ipse magni nominis Theologus, cùm Petrum Danesium Episcopum Vaurensem funebri oratione laudaret, inter alia digna viro doctissimo ac religiosissimo dicta, istud recenset: cùm in Patrum consessu quidam ex nostratibus Theologis in depravatam sacerdotiorum dispensationem & corruptam Rotæ Rom. ac Episcoporum jurisdictionem vehementiùs perorarct, Italo præsuli ægrè ferenti, dicentíque in hominem Gallum hoc subfrigidum scomma, GALLUS CANTAT, Danesium illicò sed graviter & seriò respondisse, UTINAM HOC GALLICINIO PETRUS AD RESIPISCENTIAM ET FLETUM EXCITETUR! Denique Claudius Espencæus Gallicanorum Theologorum facilè princeps, qui ab initio Bononiæ, & postea Tridenti, celebrationi interfuerat, in commentariis in epistolam ad Titum, quinto post peractum Concilium anno Lutetiæ editis, cùm multa in corruptos C. R. mores dicit, tum hæc præsertim ex Baptista Mantuano adjicit: *Venalia Romæ omnia: Romam nugas dare, Accipere aurum, verba dare: solam nunc pecuniam regnare: & viris esse quod noctua est avibus.* Hadrianum VI. per legatos suos ad Comitia imperialia anno M D XXI. missos, palàm & ingenuè confessum esse, Deum tunc Lutheri persecutionem contra Eccle-

ſiam invaleſcere permiſiſſe, propter nimia hominum peccata, ac ſacerdotum præcipuè præſulúmque, à quorum peccatis populi peccata derivari ſcriptura clamitat: ſcire ſe à multis annis multa in SS. abominanda, abuſus in ſpiritualibus, exceſſus in mandatis, cuncta denique in pejus fuiſſe perverſa: neque mirum eſſe, ſi malum à capite in membra à ſummis Pontificibus in alios deſcenderit: cunctos præſules in via ſua à recto tramite declinâſſe: itaque ipſum per eoſdem legatos pollicitum, ſe curaturum, ut Curia R. unde hoc malum proceſſit, reformetur, ut ſicut in omnes inde corruptio emanavit, ſic ab eadem ſede ſanitas, & omnium emanet reformatio. In hac digna ſanctiſſimo paſtore cogitatione, hoc eſt, univerſale ac liberum concilium indicendi, cùm defeciſſet Hadrianus, negotium diu intermiſſum fuiſſe Clemente VII. ad Pontificatum evecto, quo ſuperſtite nunquam coiturum ſperabatur. Tandem tot annis omnium votis exſpectatum à Paulo III. indictum fuiſſe, delectis primùm IX. viris, qui ab eo juſſi, quæ emendatione in Eccleſia egebant, & offenſionis cauſas præbebant, corrigere, minimè Pontificem celaverunt, hodiernorum malorum inde principium fluxiſſe, quòd deceſſores ejus prurientes auribus magiſtros ad deſideria ſua morigeros ſibi conciliaverant, non ut eſſent à quibus diſcerent, quid facere deberent, ſed quorum calliditate inveniretur ratio, qua liceret quod liberet. Ab hoc fonte adulatores potiùs, quàm doctores produſſe, qui docerent P. P. omnium ſacerdotiorum diſpenſatorem atque adeò Dominum eſſe, cúmque Dominus jure vendat id quod ſuum eſt, neceſſariò ſequi, in eum Simoniæ labem minimè cadere. Inde effectum malum inſanabile, radices majores egerit, deſperata jam ſalute, cùm Paulus Novemvirali conſilio minimè ſibi acquieſcendum putaret, & in diſpenſatione ſacerdotiorum majore, quam antea, licentia uteretur. Interim Concilium Bononiam translatum, ac paulo poſt ſuſpenſum: & mortuo Paulo III. à Julio III. rurſus Bononiæ inſtauratum fuiſſe: qui in ſeſſione IX. palàm profeſſus eſt, in ſacramentorum adminiſtrationem innumera pravè irrepſiſſe, quorum haud minimum ſit, quòd multis in locis minus gratuita eſt illorum diſpenſatio, & in aliquibus adeò venalis, ut etiam cum ſepultura pauperculis ea non ſemel ſint denegata. Poſtea redintegratum Tridenti Concilium ad biennium ſuſpenſum.

Pro-

Proteſtantibus interim ſuſpenſionis decreto contradicentibus, & gravibus aliquot epiſcopis, Hiſpanis maximè, quibus erat cordi, neceſſaria, ut nihil magis morum ac depravatæ diſciplinæ emendatio, cauſantibus, ne uni quidem, nedum huic ex cauſis propter quas convocatum fuerat plenè adhuc ſatisfactum eſſe. Integro igitur decennio interruptum, tandem cùm Pius IV. illud Tridenti congregaſſet, licèt re integrâ Patribus permiſsâ, illum tamen adeò Curiam Rom. ab iis repurgari minimè paſſum eſſe, ut quæcunque de morum emendatione ac diſciplina Eccleſiaſtica præſulibus infra ſe poſitis ſeſſione IX. præſcripſit, in iis ſalvam ſemper ſuam autoritatem & eſſe & intelligi declaraverit, ut non minùs gratè quàm piè idem Pius ſummas gratias patribus Tridentinis publica oratione, Romæ in frequentiſſimo Cardinalium Conſiſtorio egerit, quod in Eccleſiaſtica emendatione tantam Ponficiæ autoritatis rationem habuiſſent, tantáque moderatione eſſent uſi, ut ſi ſe ſuáque reformare voluiſſet, longè ſeverior in ſe futurus fuerit. Quid igitur nunc ſupereſſe, niſi ut, quod eadem oratione pollicetur, & Concilii cenſuram non declinet, & ſi quæ Patres omiſerunt, vel in iis mitiores fuerunt, eorum ſubveniens modeſtiæ, illa tanquam judicio ſuo relicta ſuppleat? Etenim ſi non minùs liberè quàm verè Hadrianus hodiernæ vaſtitatis labem à capite in reliquum Eccleſiæ corpus ſerpſiſſe dixit, Pium ejus ſucceſſorem percutere ſanctuarium ſuum oportere, & à domo ſua juxta Ezechielis & B. Petri monitum incipere debere. Videre ipſum propter aliquot deceſſorum ſua, non quæ Chriſti ſunt, quærentium turpem quæſtum & avaritiam, quem in ſtatum Sancta S. A. adducta ſit, imò tota Chriſti Eccleſia: quàm multa non multis ab hinc annis ab ea ſit facta diſceſſio: ac valde metuendum eſſe, ne major fiat, niſi remedium tempeſtivè adhibeatur, eóque futura ſit damnoſior, quò longior, ſi tantis quibus Eccleſia obruitur, malis curandis diuturnior mora afferatur. Tantorum autem motuum non alium eſſe certiorem cauſam, quàm quòd tot annis nihil mutetur, nihil emendetur, & ſarciendæ diſciplinæ ſpes ſublata ſit. Nam quî in reliqui corporis Eccleſiæ emendationem conſenſuros, qui tam multis annorum centuriis urbem, in qua merum atque mixtum habent imperium, deformatiſſimam reliquerunt? Quid verò excuſare, vel excogitare verum aut vero ſimile eos,

quibus

quibus non rex, non cæſar, non populus, clerus aut generalis Synodus non tota denique Eccleſia dicere poſſit: Cur ita facis? Quid igitur prætexere poſſe, quod remoram tam diu expetitæ emendationi fecerit: & ubi tamen majorem ſub ſole licentiam, impunitatem, infamiam, & impudentiam aſpici? talem ſanè tantámque, ut nemo credat, niſi qui non viderit. Poſt multa dein in eam rem ex eodem Baptiſta Mantuano adducta loca, ad extremum ex verbis beati Bernhardi colligit, inteſtinam & inſanabilem eſſe plagam Eccleſiæ, fruſtráque Pontificem ſperare, ruinam, quam collapſa in Eccleſia diſciplina ad præcipitium nutans Gallia minatur, ſiſti poſſe, ipsámque in melius reformari, niſi juxta ſuum nomen ſua ipſe piet, maliſque tantis, juxta cognomen gentis, idoneam adhibeat medicinam, turpia illa ſacerdotiis impoſita vectigalia revocet, Cameræ Cancellariæque Apoſtolicæ, nihil minùs quàm Apoſtolicam Paulinam vel Petreiam negotiationem nundinationémque, tanquam quoddam augiæ ſtabulum, repurget. Id ſe moneri liberè non ægrè ferre Pontificem debere. Nam deceſſorem ejus Paulum IV. cùm eadem ſuper re, familiares ſecum ſermones ſereret, adeò iis offenſum non eſſe, ut ſeriò de ſe Romæ retinendo cogitaverit, facta etiam honoris, quem ea ſedes largiri ſolet, maximi ſpe. Verùm ſe gratiam Deo ac Domino Jeſu Chriſto maximam habere, qui quem ſui promovendi animum Pontifici fecerat, mox abſtulerit, ne cum tanta dignitate onus, quod ambulandi in magnis & mirabilibus ſupra ſe admixtam haberet neceſſitatem, ſubire cogeretur.

FINIS.